Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советеи Министрий Советеи орган («СВЕТ») Орган Чечено - Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено - Ингушской АССР

№ 135 (5085). | ЕРА, 11 ноябрь 1971 шу. | Мах 2 кеп. | *Газет арадувл 1923 шера денз*

КПСС обкоме, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советe, облсовпрофе

Яхье котбаьннараш

КПСС обкома бюро, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совет, облсовпроф хьежай укх шера нийс бетта хьайбай продукташ дукхагIа яхари кийчъяри дукхьа республика районашна лелаяьча социалистически яхьа итогашка. ТIаийнача соцам тIа йоах: яхье котъяьннарг а лаьрхIа, КПСС обкома, Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа карара кара тела Ше байракх еннай Шелковской района (КПСС райкома секретарь нов. Самарский, райисполкома председатель нов. Земсков, юрта боахамен заготовкайн болхлой, гIулакхерча наьха профсоюза райкома председатель нов. Хомутинников, райисполкома юрта боахама управлене начальник нов. Карепин, районе юртбоахама продукташ кийчъяран цар дикалан волча керттерча паччахьалкхен инспектора декхараш кхоачашдер нов. Микишев).

Шелковской района колхозашен совхозашен дIадахача шера укх ханна даьккхачул дукхагIа даьккхад дулх — 14 процент, шура—18, тха — 13 процент. Нийс бетта план, продукташ планал совгIа йоххара оттаяь задани а тIехьа кхоачашъяьй: дулха 112 процент, шурийна 104, фуашта 130, тхана 121 процент. Планал совгIа дехкад дулх — 502 тонн, шура — 250 тонн, фуаш — 654 эзар, тха — 5106 центнер.

1 октябре кхаччалца, соахк цу хана хиннарашца нийсдича, района боахамашкара доахан 12 процент дукхагIа хиннад, цу даькъе детта доахан 21 процент, жа 9 процент, хьакхарч 32 процент. Айеннай хьайбай продуктивность. Нийс бетта юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара 1937 килограмм шура яьккхай, юкъера лаьрхIача хIара яхкача котама тIехьара 111 фуъ гулдаьд, хIара устагIанна тIера 5,3 килограмм тха даьккхад.

Тоаденнад колхозийн совхозийн хьайбай боахамера экономически хьоккхамаш.

КПСС обкома бюрос, республика Министрий Совето, облсовпрофо соцам баьб массе тайпа доахан деба а даь, хьайбай продукташ дукхагIа йоахилга а паччахьалкхенга дулх, шура, фуаш, тха доххара нийс бетта плани заданеши дикка тIехкхоачашъелга а Iалашдаьча Наурскии Надтеречнии районаша болх дика баь хилар белгалдаккха.

ПЛАН — ХАНАЛ ХЬАЛХА

НийслагIча пятилетка хьалхарча шера итт бетта план ханал хьалха кхоачашъяьй «Сунжанефть» НГДУ мехкдаьттахоша.

Продукцена реализаци яра итт бетта план 101,1 процент кхоачашъяьй, планал совгIа ехкай 179 сома маьха продукци. Планал совгIа даьккха «Iаьржа дошув» 14,8 эзар тонн да, газ—2,9 миллиард кубически метр.

Къахьегама овсарле планагIа лаьрхIечул 3,3 процент лаккхеннай. Уж толамаш даха вIаштIехьдаьннад цехашта юкъе социалистически яхь дика вIаштIехьъяккхарах, шоай торонех биззa пайда эпарах.

ЧIоагIа новкъостал даьд мехкдаьтта доахараштa капитальни ремонт еча цеха болхлоша, цар планал совгIа шин скважинана ремонт яьй. Цу цехо тоаяьча скважинашкара даьккха «Iаьржа дошув» 130 тонн да шера планагIа 92 тонн мара даккха ца дезача. Из толам баккха вIаштIехьдаьннад цар шоашта тIадилла гIулакх цIенхашта чакхдахарагIа. Хьинаре къахьегарца белгалбаьнна ба укхаза мехкдаьттахой Мельбузихов Израил, Карагачев Иван, Кривцов Виктор, монтажник Кочин Василий, кхыбараш.

ТIоавашта низ тIалоаттабара хий чуухийтача цеха коллективо итт бетта план 100,4 процент кхоачашъяьй, цхьа кубически метр хий чудахийтарга дIадодар лохдаьд 0,7 процент. Цу цехо скважинаш чу хий дахийтарга дIадодар лохдара резерваш гучаяхара тIаерзаяь мероприятеш чакхйоах. Цу гIулакха № 4 йола насосни установка дIаяккха лаьрхIад, хий кхыча насосашца чухийтаргдолаш, технологи телха а ца еш. Цо лакха экономически эффект ергья.

Цехаддаш, промышленно - производственни боахамаш электроэнергена Iалашдеш хиннай электрооборудованен электроснабжении цеха коллектив, электроэнергена транспортировка яра план 26,2 процент тIехкхоачашъяьй цо, оттаяьча планал совгIа 10 миллион киловатт-сахьат электроэнерги дIаяхийтай. Цу юкъа кхоянь электроэнерги 847 эзар киловатт-сахьат да. Социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай электромонтераша Карачинцев Александра, Герасименко Александра, кхычар. Доккха дакъе лаьцад продукцена реализаци яра план кхоачашъеча коммунист А. С. Коломыцев керте латтача мехкдаьтта кийч а даь из дIаухийтача цеха коллективо, планал совгIа мехкдаьтта чакхдоахача предприятешка дIаденна мехкдаьтта 1 эзар тонн да.

Цу цеха маякаш ба социалистически яхье хьалха латта слесарь Алленов Владимир, мехкдаьтта доаха оператор Кортиков Владимир.

ХIанз мехкдаьттахошта хьалхашка латта бехктокхаме декхар да укх шера план ханал хьалха кхоачашъяр.

С. БЫКОДОРОВ,
«Сунжанефть» НГДУ керттера экономист.

В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе белгалъяьнна дика къахьегаш я № 21-1 йолча установка коллектив. Итт бетта заданел совгIа цо арахийна мехкдаьтта сийнда продукци массехк бIаь эзар сома маьха я. Укх шера кходаьд 27 300 сом. Белгалбаьнна дика къахьегаш ба технологаш нн. Воробкало, Стодеревская, Андриенко, Черкашина, кхыбараш.

СУРТА ТIА: воккхагIвола оператор М. Воробкало, оператор Р. Стодеревская, йоккхагIйола оператор Р. Андриенко, оператора гIонча Е. Черкашина.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЙОККХА КОТАЛО

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачаш а еш кердача толамашца накъабаьхкар октябрьски дезача цIейна «Грознефтехимзаводы» объединене мехкдаьтта чакхдоахараши химикаши. Товарни продукцена реализаци яра 10 бетта план ханал 4 дн хьалха кхоачашйир объединене коллективо. Планал совгIа арахийца бензин итташ эзараш тоннаш я. Объединене предприятеша арахийцача ерригача сийрдача продукцех 10 бетта арахийца бензин 29,3 процент да, соахк 10 бетта арахийцар 24,3 процент мара доацача.

10 бетта заданел совгIа арахийцад эзараш тоннаш дизельни доагор, машиндаьтта, парафин, кокс, фенол, ацетон, спирт, полиэтилен, кхыйола мехкдаьтта продукташ. Укх бетта чотах реализаци яь продукци миллионаш сомий маьха я, къахьегама овсарле лакхъяра задани 103,6 процент кхоачашъяьй. Соахк 10 бетта хинначул 12.1 процент лакхъеннай из укх шера цу юкъа. Планал совгIа продукцена реализаци ярах, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах, укх шера планал совгIа паччахьалкхенна 2,7 миллион сом пайда баьб.

Ер шу доладелча денз дукха балхаш даьд Грозненски мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химически промышленносте реконструкции модернизации еш. Керда техникен технологии производствана юкъехкухьаш, продукце дикал лакхъеш. Масала, А. Шерипова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача заводе кара а ерзаяь болх бе йолаялийтай Г-39/40 яха установка. Из бахьан долаш шера арахеца парафин итташ эзараш тоннаш дукхагIа хиннад. Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе цеолиташ увш йола катализатораш арахеца йолаяьй. Каталитически крекинга установкашка цох пайда эцар бахьан долаш эзараш тоннаш автомобильни бензин дукхагIа доакх. Вай мехка эгара хьалха боккха пайда луш йолча катализаторца болх бе йолаеннай Грознера крекинга установкаш.

Дукха балхаш даь химкомбинате продукце дикал лакхъяра. Укх шера цига арахецача ацетона еннай «Дикала знак». ХIанз из знак хьожае аьнна оттадаьд изопропилбензола а. Иштта дукха балхаш даьд В. И. Ленина цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача заводе а.

Уж мероприятеш чакхйоахача хьинаре дакъа лаьцад объединене рационализатораша, изобретателаша. Цар кийчъяьй 3300 рационализаторски предложени, царех укх шера производствана юкъейихьай 2270 рационализаторски предложении 28 изобретении. Цар паччахьалкхенна 2,5 миллион сом пайда баьб.

Къаьстта боккха пайда баьннаб щекински метод производствана юкъеяхьарах а. Укх шера объединене предприятешкара кхычахьа балха ваха йиш йолаш мукъаваьннав 485 болхло, хIаьта алапи лакхдаьд 2895 саса. Социалистически яхье хьалха латт Грозненски химически комбинатен Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводен коллективаш.

Хьалхарча кхаь квартале вIашттa кхозза Ерригсоюзни социалистически яхье хьалхара моттиг а йоаккхаш СССР Министрий Советен ВЦСПС-и карара кара тела Ше байракх еннай Грозненски химически комбината коллективана. ХIаьта кхоалагIча квартале цу яхье хьалхара моттиг яккхарах Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача коллективана елар СССР мехкдаьтта чакхдоахача промышленноста Министерстваи профсоюза ЦК-и карара кара тила Ше байракх.

Г. ПАЛЬЧИКОВ,
«Грознефтехимзаводы» объединене начальник.

НИКОЛАЕВСКИ ОБЛАСТЬ. Укхаза хьалъеш латтача колхозий юкъарча гидролизно-дрожжевой заводо хIара шера хьасргья хьайбашта доакъарийна лаьрхIа шортта йола бекъа дрожжеш. ХIанз технологически оборудовани вIашагIъелла йоалаш латт. Ноябрь бетта завода хьалхара аргIа эксплуатаце дIаяла лерхI гIишлошъераша.

СУРТА ТIА: завод хьалъеча.

К. ДУДЧЕНКО сурт.

ТАСС фотохроника.

РАЦИОНАЛИЗАТОРИЙ ТОЛАМАШ

Пхе шера план ханал хьалха кхоачашъе лаьрхIад А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода технологаша. Товарни продукци арахецара 10 бетта план 27 октябре кхоачашъяьй, планал совгIа арахийцай миллионаш сома маьха продукци.

Уж къахьегама толамаш доахача хьинаре дакъа лаьцад завода рационализаторашеи изобретателашеи. Цар укх шера кийчъяьй 447 рационализаторски предложени, царех производствана юкъейихьача 260 рационализаторски предложене 350 эзар сом пайда баьб.

Заводерча рационализаторех дикагIа лоархIачарех ва Л-35 установка воккхагIвола оператор, коммунистически къахьегама ударник Низовский Николай Леонидович. Цо телача рационализаторски предложенеша цахаддаш эргайоах установка технологически процессаш. Дукхьал укх тIеххьарча пхе шера цо кийч а яь производствана юкъейихьай 38 рационализаторски предложени. Цар завода шера беш бола пайда 12 эзар сом гаргга да. Производстве хьинаре къа а хьегаш рационализаторски балха тIа дика дакъа лацарах изобретательствах дола Ленински декрет арадаьнна 50 шу дездеча хана Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота елар цунна.

Вай мехка чIоагIа хоатташи дIаэцаши я парафин. Из дукхагIа арахецара тха заводе хьалъяьй Г 39/40 йола установка. Из хьалъеча хана чертежаш тIа дукха балхаш дора установка начальника, боккхагIболча инженераша. Бийса тIехьаяххалца багIар уж цу чертежаш тIа. Цар Iомаеш хиннараш яр чоалхане оборудовани, хIаьта цар уйлаш тIаерзаяьяр арахецача парафинага дIадодар лохдара, сихагIа из установка хьалъяь яккхара, проектни мощностага из кхачийтара. Иштта творчески къахьийгача установка технологаша, начальника тийннача рационализаторски предложенеша лохбир из лоархIаме объект хьалъярга дIабода мах 87 эзар сом. Уж предложенеш кийчъеча дика дакъа лаьцар установка начальника Л. В. Осипова, технологаша П. А. Ткачева, И. В. Горохова, кхычар. Цхьабакъда, цу установка балхашта автоматизаци яраи цо беча балха тIахьожам лоаттабараи йола схема эргаьккха хувцара лоархIаме предложенеш елар инженерно-технически болхлоша: нн. Гилядова, Шпонькос, кхычар. Цу предложенеша паччахьалкхенна 35300 сом пайда бир.

Тха заводе оператор волаш болх бе волавеннав Л. В. Павлова. 17 шу совгIа ха я цо укхаза къахьега, хIанз завода керттера инженер волаш болх беш ва из. Парафин арахеца лоархIаме установкаш хьалъеча хана дукха творчески къахьийгар цо ший новкъостаца инженераца Н. А. Тарасовца. Цар кийч а яь производствана юкъейихьар паччахьалкхенна 522,9 эзар сом пайда беш йола 10 рационализаторски предложени. ХIаьта № 40/2 йолча установке парафин арахецара цар еннача цхьан предложене шера заводана беш бола пайда 93,8 эзар сом да. Укх тIехьарча шерашка партеи правительстваи бехктокхаме декхар хьалхашка оттадаьд вай мехкарча мехкдаьтта чакхдоахараштa. Царна тIадожадаьд дукхагIа дизельни доагор арахецилга. Цунца дувзаденна тха завода керттерча инженера, служба болхлоша дукха творчески балхаш даьд АВТ яхача установке арахеца дизельни доагор дукхагIа хилийтара. Цу гIулакха тIаерзаяь рационализаторски предложенеш кийчйир завода керттерча инженера Л. Л. Павлова, инженера Ю. И. Липерта, кхычар. Цар еннача предложенеша паччахьалкхенна 244,9 эзар сом пайда бир. Технологически процессаш эргаяхара дукха рационализаторски предложенеш тийннай завода технологаша: нн. Низовске, Легова, Пилипенкос, Ткачева, Тарасова, Горохова, Федорова, кхы дуккхачар а.

Вай мехка кIезига мара яц каталитически реформинга установкаш. Царех цхьа установка тха заводе болх беш я. Катализаторах пайда а эцаш арахец цу установке бензин. ПланагIа ремонт ца еш 1,5 шера мара болх бе йиш йолаш яц из. Цунга дукхагIа болх байтара шоай ерригa творчески уйла тIаерзайир завода дуккхача рационализатораша. Цар еннача предложенех боккха пайда баьннаб производствана. ХIанз катализатораш ца хувцаш, ремонт ца еш 4 шера болх бу цу установка.

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачаш а еш нийслагIча пятилетках 1 миллиони 700 соми пайда бе социалистически декхараш тIаийцадар завода рационализатораша. Уж толамца кхоачашдергхилар къаьгта хьахьокх укх шера доахача толамаша. Кхомбара 1971 шера план 10 бетта 109.5 процент кхоачашъяьй. КарагIдаьнначох кхоачамбаь Iеш оамал яц тха рационализаторий. Цар кхы а хьинар айдаь къахьег укх деношка. Иштта дика толамаш доахаш къахьегача тха завода рационализаторий коллективана еннай изобретателийи рационализаторийи Ерригсоюзни общества Центральни Совета Президиума Сийлен грамота.

Ю. ТРОФИЛЬЕВА,
А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода рационализаторски балха йоккхагIйола инженер.

МИЛИЦЕ ДЕННА ХЕТАЯЬ...

Селхан сарахь М. Ю. Лермонтова цIерагIча драмтеатре советски милице 54 шу дизара хетаяь торжественни собрани хилар. Цига «Советски милици Ди» яха доклад йир республика чурча гIулакхий министра Н. И. Гусинина.

Доклад яьлча милице болхлой йоккхача группана паччахьалкхен медалаши тайп-тайпара совгIаташи делар. Цул тIехьагIа театра артисташа оттаяьча спектаклага хьежар гулбеннараш.

Хьайбаш леладераша дика къахьег

Пятилетка хьалхарча шера доккхий декхараш тIаийцад Ножай-Юрта района Кирова цIерагIча колхоза фермай коллективаша. Цар шоай керттера декхар лерхI доахан дебадар, цар продуктивность лакхъяр, хьайбай продукци кийчъяра шера план ханал хьалха кхоачашъяр. Уж кхоачашдеш цар даьха толамаш во дац.

Сийлахь - боккхача Октябра сийна яьржа хиннача яхье а баьнна планагIа паччахьалкхенга 500 центнер дулх дохка дезача цар дехкад 600 центнер гаргга.

Лоаман даьгIенашка дажача хьайбашта дийнахьа буси планагIа тIаьхкета езар 450 грамм йолча 600 грамм тIаьхкетт колхоза дикагIа болча бежа Iуша Геримсултанов Джунайдана, Гебартаев Вахарсолтий, Магомадов Iабдулхьажий, кхычар шоаш доажадеча хьайбашта.

Уж санна бола хьайбаш леладераш хиларах вIаштIехьдаьннад колхоза дулха план тIехкхоачашъе. Ер шу чакхдалалехьа кхы а 30—35 центнер дулх дохка торо а я колхозхой.

Колхоза хьайбаш леладераш чIоагIа оарцагIбаьннаб дулха центнерга дIабода мах лохбе а хьайбай боахам пайда луш хилийта а. Iан замалахь доахан гIел ца далийтара, царгара йоаккха шура лох ца ялийтара 1.5 шера тоъаргIйолаш йол кийчъяьй укхаза, кIоагашка еллай 370 тонн люцерна сенаж, 100 тонн хьажкIий силос. Деррига доакъар дика да.

Ховш ма хиллара хьайбашкара йоаккха продукци лох ца ялийтара а, уж гIел ца далийтара а боккхача доархIаме я уж чулоаттаду помещенеш. Помещенеш шийла хилча геттара лохлу доахангара йоаккха шура, мел дукха доакъар теларах шийла хилча тоалац бежан. Из кхета а деш колхозхоша доакъар Iалашдарца цхьана чIоагIа йоакхо йир хьайбай помещенеш йIайха хилийтара. Колхозерча шинна а ферма помещенеш топпар хьаьха, кораши наIараши хийца кийчйир Iанна. Иштта колхозо ший низаца лоамашка леладеча доаханна лаьрхIа хьалйир керда база. БIаь бежана лаьрхIа я из.

Укх шерарчул дуккха а дукхагIа паччахьалкхенга дулх, шура, кхыйола продукташ йохка торо хургья колхоза хьайбаш леладерий хьатIадоагIача шера.

Цунах дог тийша ба колхоза специалисташ а, беррига колхозхой а.

Х. ГАЛАЕВ.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума аргIанарча заседане дийцар харжархой наказаш кхоачашдарахи общества пайданеча балха тIера бувлача, обществана дукхьала зуламе гIулакхаш леладеча нахаца лоаттабеча къовсамахи лаьца дешаш.

Урус - Мартана районе харжархой наказаш кхоачашдарах доклад йир райисполкома председатела Л. М. Налаева.

Лакхехьарча Совета Президиумо белгалдаьккхар Урус - Мартана районеи юртарчен исполкомаша харжархой наказаш кхоачашдара белгала болх баь хилар. ДIаяхача созывах цу районе Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совете хержача депутаташтa 22 наказ деннадар, царех 13 кхоачашдаьд, 3 кхоачашде гарга да. Моттигерча Советашка хержача депутаташтa 120 наказ деннадар харжархоша, царех 87 кхоачашдаь даьннад. Алхан-Юрта тика хьалъяьй, хьехархошта йиъ квартира йола цIенош даьд. Оалхазара юрта школеи культура ЦIаи хьалдаьд, ГойтIа водопровод тоаяьй, социально - культурни хьалаш тоадара дукха кхыдола балхаш чакхдаьхад.

Депутаташа, Советий массазарча комиссеша, юрташкарча наха харжархой наказаш кхоачашдара тIадерзадаь леладу гIулакхаш кхы а тоаденнад. Дуккхача Советий сессейшка, исполкома заседанешка, юртахой юкъарча собранешка увттаду харжархой наказаш кхоачашдарах дола дешаш.

Цунца цхьана Лакхехьарча Совета Президиумо белгалдоаккх районерча Советий исполкомаша харжархой наказаш тешшамеи диззаи кхоачашдара мел эшар даь ца хилар, шоаш тIаийю решенеш кхоачашъяра лерттIа тIахьожам лоаттабеш ца хилар.

Районеи юрташкарчеи Советаша шоай сессешка, исполкомий заседанешка, юртахой юкъарча собранешка кIезига дувц харжархой наказаш кхоачашдарах дола дош. 1969—1970 шерашка районни Совето цIаккха дийцадац цу дешах лаьца.

Советий исполкомаша предприятей кулгалхошкара, организацешкара, совхозашкара харжархой наказаш кхоачашдара мел эшар хьадехац, из болх тоабара боагIача тайпара оарцагIбахац депутаташ, Советий массазара комиссеш. Наказаш кхоачашдеча Iояь дикагIйола опыт тахкац, цу гIулакха эша моттигера ресурсаш кIезига хьа а лох, хIаьта йолаш йолчарех лерттIа пайда а эцац.

Лакхехьарча Совета Президиумо ше цу хьакъехьа тIаийцача соцам тIа Урус-Мартана къахьегамхой депутатий районни Совет лакхе белгалдаь кхоачамбоацараш сиха дIадахара мел эшар де а, харжархой наказаш кхоачашдара беш бола организаторски болх тоабе а декхарийла яьй.

ОТЧЕТНО-ХОРЖАМИЙ ПАРТИЙНИ СОБРАНЕРА

ХЬАЛХЛЕ—КОММУНИСТАШКА

БIарчча хьайиццача Грозенерча станце партийни организаци лоархIаю мехкдаьтта продукташ чуйоттарен поездаш дIаахийтарен пачхьалкхен заданеш ххдданза кхоачашъеш хьайоагIача коллективана кулгалдарен кхетамбаларен даькъерча шийна тIалаттача декхарех. Цудухьа, дукха ха йоаццаш хиннача отчетно - хоржамий собране лархIа а боагIаш кхоачам болаш лаьрхIар партийни бюро болх.

Цхьабакъда, коммунисташа цунца цхьана белгалдоахар партбюро а, ерригача партийни организаце а балхацара дукха цIенхаштта кхоачамбоацараш. Царех цаI да коллективе кхетама болх во вIаштIехьбаьккха хилар. Из бахьан долаш дуккхаза телхаьй производственни дисциплина. ХIаьта къаьстта а бохам боаккхаш гIулакх да, дисциплина телхаераш юкъе коммунисташи комсомольцаши хилар.

Докладчика нов. Матвеева аьлар:

— «Цехий партийни бюроша дкъаза могийт цхьабола коммунисташ парте боацараш хьожкам луш ца хилар, партийни группаша болх эсала беш хилар. Секретараши партгруппоргаши зовза хул коммуниста шоай балхен партийнии декхар дизза кхоачашделга царгара хьадеха дезача хана.

Станце начальника заместитела нов. Хугиева иштта дIадоладир ший къамаьл:

— Партбюро лерттIа хьийжаяц дисциплина чIоагIъяра дешашка. Укх тIеххьарча хана къаьстта а чIоагIа телхай из грузовой цехе...

Мухьаш лорадарах ше дувцаш социалистически доалахье лорарра йолча партийни комиссе члена нов. Грачевас аьлар, мовхьех кулгаш детташ моттигаш ниислу мохьаш лорадарах йола ерригa инструкцеш станце берригача болхлоша кхоачашъелга кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша хьадехаш ца хилар бахьан долаш. Из болх тоабаррах йола комиссе тела предложенеш йизза хьаллацац.

Коммунисташта юкъе санна, иштта ерригача коллективе а кхетама болх чIоагIбанза барг ца хиларах дийцар ше къамаьл деш КПСС Октябрьски райкома хьалхарча секретара нов. Костюченкос. Цо белгалдаьккхар, парте XXIV съезда решенешка хьежжа из вIаштIехьбаккха безаш хилар.

ВIалла ла йиш йолаш дац — аьлар нов. Костюченкос, — дисциплинеи законности телхаераштта юкъе коммунисташ хилар. Уж деррига гIулакхаш тахха деза. Шун партийни организаци геттара кIезига дегIайоагIа станцера керттера профессеш йола хьалха латта нах юкъеозара чотах. Цо цIаькха а хьахьокх, кхетама болх мелбенна хилар. Партийни бюрос деррига а кхетадаьдац комсомольски организацена кулгалдара а. Цун мугIараш а иштта кIезига дегIадоагIа селлара дукха кагирхой боллашехьа а...

Коммунисташа хьагучадаьхар цу тайпара кхоачамбоацараш хьахулийташ дола бахьанаш. Царех цхьадараш дувцаргда вай. Коммунисташта юкъе партийнии производственнии дисциплина чIоагIъярах а, цар хьалхле лелаяра лоархIам лакхбарах а дола дешаш дувца уттадаьд партийни бюрос, цхьабакъда, ше тIайийца решенеш кхоачашъелга вIаштIехьдаьккхадац. ХIанз а бокъонца дIадоладеннадац цехий партийни собранешкеи партгруппашкеи коммунистий отчеташ ювцилга. Масала, балха тIа цIенхаштта бехкбаь бар коммунисташ нн. Тетерин, Луганский, Егорова, Точиева, Умаров, Сергеев, кхыбараш. Цхьабакъда, партийни наькъаца царца саго баь болх бац, хIаьта партийни собранешка цар отчеташ уттаяьяц.

Партбюрос вIаштIехьдаьккхадац иштта социалистически яхьаи коммунистически къахьегама тIехьарча боламаи кулгалдечара кхоачамбоацараш дIадоахилга, цу дешашка профсоюзеи комсомолеи лоархIам лакхбац. Собране дийцар, яхьа итогаш формана катехха, хьалхиннараш бокъонца ца тохкаши вIаши нийс ца деши еш хилар. Цхьаболча болхлой шо-шоаш тIайийца къаьстта социалистически декхараш дац. Яхье дакъа лоацаш бац ИТР-аш. Лоацца аьлча, Грозенерча станцера машеннаькъахой Iалаьмате дукха хIама де дезаш ба «Социалистически яхь вIаштIехьйоаккхилга дIахо тоадара хьакъехьа» КПСС ЦК баь соцам кхоачашбара, хIаьта цу гIулакха эггара хьалхагIа оарцагIбовла безараш коммунисташ а ба. Цунца ювзаенна йоагIаш йола пункт дIаязъяьй собране тIайийцача соцам тIа.

Дисциплина тоаялара Iаткъаш долча бахьанех цхьаькха а да белгалдаккха дезаш. Партбюрос собране белгалдаьхачох, бизза пайда ийцабац администраце гIулакхашта тIахьожам лоаттабу партийни комиссеш, халкъа тIахьожама группаш, «комсомольски прожектор» санна йолча тIайийца решенеши пачхьалкхен заданеши мишта кхоачашъю хьожаш лоаттабеча тIахьожама низ болча средствиех. Собране критика йир цу участкана жоп луш болча дукхахча коммунисташта.

Дисциплинах дола дешнаш кхоачамболлаш уттадаьлла [illegible] кепайоазеш тIа. Цу хьокъехьа, бокъдар аьлча, духхьал лийцар «Маршрут кийча я» аьлча коммунист нов. Бирюковас кулгалдеча газета редколлегена Iоттар а еш. Белгалдаьккхар, пенгазет наттахьа йолча хана мара арадувлаш ца хилар, критика цу тIа вIалла хила а ца хилар.

Цхьа бахьан доацаш аьльвац собране соцам тIа укх тайпара пункт: «партбюро декхарийла йойла идеологически балха тIара кхоачамбоацараш дIадаха, партийни дешара системерча занятеш идейно - теоретически боарам айбе, агитаторийи политинформаторийи болх тоабе». Бакъда, хаддanза а, хьалхашна латта декхар кхоачашдара тIаберзабаь делабеш бола идеологически болх доагIар дизза хьадехарца цхьана тарбеш хилча мара кертача тайпара толам барбац коммунисташтен ерригача коллективанен кхетам балара даькъе.

Собране керда партийни бюро хержар.

В. АЛАЕВ.

ВЛАДИВОСТОК. СССР Iилмай Академе Дальневосточни Iилман центра академгородоке эксплуатаце дIаеннай химе Института керда здани.

СУРТА ТIА: форда хицара органически соединенеш къоастаяра опыт кийчъеш ба лабораторе Iилман болхлой химически Iилмай кандидат В. И. Головановии стажер-иследователь И. Г. Добросмысловаи.

ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН

Хала дар Абитов Сенатулла Алямовича вахар. Да велар, наьнаца дисар ялх бер воккхагIа 12 шу даьнна Сенатулла а волаш.

Советски Iаьдал даьлар. империалистически граждански тIемаша яь човнаш ерзаеш яр къона Советски республика. Цу хана Ульяновскера Грозне баьхкар АбитовгIар дезал, из дар 1921 шера. ВоккхагIа вола Сенатулла Старя промыслай механически мастерске слесаралла балха оттавир. Хьалхарча деношке дена гучадаьлар из хIама ха безам болаш волга, халонех къехкаш воацилга. Из бахьан долаш а боккхагIа болча специалистий новкъосталца а вIаштIехьлоал цун из говзал дикагIа караерзае. Цхьабакъда къонача слесара безам кхычахьа бар, цун безам бар эггара лакхача Грозненски ловкъаш тIара итташ километр гаьна дIа-хьа уллача промыслови боахамна. Цун безам бар лакхача вышкашца. Уж гора цунна массанахьа, царца бар цун безам.

Ший новкъосташка, мехкдаьтта операторашка, инженерашка хеттар Сенатулла цу балхах лаьца технически литература дешар, иштта кIезиг-кIезиг ерзаеш караерзайора Сенатулла шийна езаенна мехкдаьттахочун говзал.

1939 шера машар безача вай Советски мехко, гIаьрахошта кIалхара баьха Малхбузен Белоруссеней Украиненей лоттагIала кулг кховдадаьча хана хьожаваьвар Абитов Сенатулла мехкдаьтта промысле мастералла. Дехке баланзар лоттагIий шоай новкъостах. дика лоархIаву из кердача декхарех. масса хана тIеххкоачашъю цун участко задани. Геттара чIоагIа хьинар. денал долаш Сенатулла хилар гучадоал Сийлахь - боккхача Даьй - мехка тIом болча хана а. фашистски гIаьрахой грозненски мехкдаьттага гIертача хана а вай цIеча Эскаро уж бохабаь дIатIехьашка кхайсача хана а. БронегIа витача Абитова а цун дукха боапача лоттагIаша Iалаьмате майрал гойтар. дийна йисача скважинех мехкдаьтта доаккхаш цар лозунг дар: «Деррига фронта. деррига толам баккхара». Кердалар лехаш. кIаьд ца луш хьинар долаш ва из яхаш дагалувц къаьнарча нефтяника Гиматулинова Галява...

...Эксплуатационникашта бурувлеттараша дIаенна № 9-80 йола скважина дебит лохъелар. Ха лезаш дар. бахьан фуд? Кастта гучадаьлар скважинай турбаш чу парафин чусоцаенна хилар, из бахьан долаш готъелар турба диаметр. мехкдаьтта да дезаш хинначул кIезигагIа хьаухар. из ла йиш йолаш дацар. Укказа а веханзар Абитов Сенатулла. корабир цунна халача хьалера кIалхаравала никъ. Шоай промыслови мастерске хьайир йоккха емкость, цу чу дIоахьдир езача температурага кхаччалца хий, тIаккха из скважина чу деттар. Парафин даьла а даьла диаметр шеръелар. ХIанз дезача боарамагIа доагIар мехкдаьтта. Хий дIоахьдора мехкдаьттацарча газо. Меллий уж сатхалаш духхьал мастерске кийчъяь, цу халача тIема хана ерригача заводаша фронта болх беча хана.

Цу тIема шерашка дIаэц Абитов. Сенатулла Коммунистически парте челналла. Дукха хиннай цун ший низ, сакхетам, денал гойташ моттигаш. Масала, промысле № 18—34 йолча скважинера вентиль хьа а ийкха гази мехкдаьттен цхьатарра хьаараухача хана, гойтар цо цу тайпара моттигаш. Дукха ца тоамаш хургйолаш дар Абитова еллаенна фонтан ший ханнахьа дIакъайлаецаре.

Советски пачхьалкхено лакха мах баьб Сенатулла Алямовича турпала къахьегама. Ленина орден, шиъ Къахьегама Шеча Байракха орден, Ленин ваь 100 шу дузача хана «За трудовую доблесть» яха медаль еннай цунна. Ветерана Абитова дIалу къахьегама говзал кагийчарна а къаьначарна а. Цхьа масал доаладерга вай. Дукха ха йоацаш Пролетбата цIерагIча культура ЦIагIа торжественни собране гулбеннарашта хьалхашка къамаьл деш Социалистически Къахьегама Турпала, «Старогрознефть» НГДУ керттерча инженера В. Г. Бабукова йоахар: «Аз баркал ях, шоана новкъостий, сона, са новкъосташта хьехам теларах, къаьстта хьона доккха баркал ях аз, Сенатулла Алямович. Из дар хьехархочо метта шоашта хиннача Абитова, цун новкъосташта яьха баркал.

ХIанз Абитов пенсе а ваха салаIа йиш йолаш вар, бакъда, къахьегама ветеран цIагIа воагIалац. Мишта вагIаргва со цIагIа са новкъостий 25 миллион тонн мехкдаьтта доаккхача къовсаме латтача хана. — йоах цо.

КПСС XXIV съездо хьалхашка отталаь декхар кхоачашдича лоIаргда аз са. — йоах цо.

ХIана Сенатулла болх беш ва «Старогрознефть» НГДУ скважинашта ремонт еча цехе. ИйслагIча пятилетке хьалхарча шера бьигадо ремонт яьй 34 скважинана, царех 31-на ханал дуккха хьалха а еш. Планал совгIа даьккха мехкдаьтта 6800 тонн за. из вIаштIехьдаьннад цар къахьегама овсарле лакхъяра чотах. Цу юкъе лоархIаме дакъа да Абитов Сенатулла Алямовича а 50 шу хьалха санна тахан а тIехь вахте латтача къахьегама ветерана.

А. КРАВЦОВ.

Севиль Казиевай вахар халахетар деш лоаца а цхьабакъда, Азербайджана бIаьш болча мехкараштa прожектора зIанаро санна никъ гойташ, селлара сийрда а хиннад. 22 шу даьнна Севиль Казиева, республике эггара хьалхара йоI-механизатор кхелхачул тIехьагIа Социалистически Къахьегама Турпала цIи енна я, цун цIи тиллай Ждановски районерча из болх беш хиннача № 5 йолча совхозах.

Ялх шу даьннад, хIаьта Севилал зIамагIа йола йиша, юкъера школен юртара профтехучилищеи йисте а яьккха, совхозе балха еня. Казиева Сона ший йоккхагIйолча йишас кулгалдаьча бригадана керте латт, цу кхай тIа боамби кхебеш я. Бригадира помощникалла болх беш ва цун воша ИбраьхIам.

СУРТА ТIА: Казиева Сонан ИбраьхIами.

ТАСС фотохроника.

ШИЙЛА ХУЛЕ ШУРА А ХУРГЬЯЦ

Укх деношка доахан чусовцадаьд Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхозе. Мишта вIаштIехьдаьккхад цу боахаме хьайбаш Iангара дахара гIулакх?

...«Лермонтовский» совхоза кхоалагIа отделени. Укхаза массехк хьайбай помещени я. Деррига детташ дола доахан чулоаттадеш типовой коровник я укхаза. ЛерттIа помещени вIаштIехьъяьккхача Iалаьмате дика Iангара даргдар доахан. Цхьабакъда, гIулакхаш хIанз долча тайпара хуле-м шура кIезига хургья ферме. Цкъа-дале, дуккхача кора̀шка кизгаш дац, цудухье помещене чу сквозняк я. Дале а ферма ветеринари техник Музаев Ахьмад дукха сагота вай: «Ийайха хул укх чу-м», — йоах цо. ХIанза-м дукха шийла ца хила а мег цу чу бакъда шелал эттача, доахан воча хьалашка хургда. Хьайбашта гIулакх деча наьха къахьегам аттача баккхара механизмаш оттаяьй помещене. Цхьабакъда автопоилкаш, кхо арадоаха транспортер хилар пайда бий, уж болх беш ца хилча. Автопоилкаш дукхагIа долча даькъе каллаш доацаш я, цул совгIа вIалла болх бе йиш йолаш а яц. Еха латт кхо арадоаха транспортер а. Уж тоаяра, царна тIахьожам лоаттабара лаьрхIа слесарь хила веза. Цхьабакъда ферме слесарь вайтара йоакхо еш бац совхоза кулгалхой.

Укх шера хIанзалца дика къахьегаш хьаенай ферма коллектив. Кхоачашъю пачхьалкхенга шура, дулх дохкара планаш. Белгалде деза фермера хьалаш сихха тоа ца дойя из гIулакх талхаргдолгa.

Ала йиш яц ферма кулгалхошта болх бовзац, мишта вIаштIехьбаккха беза хац аьнна. Из гучадаьлар цу ферма доахан дахкача отделене тхо чудахача. ЦIена, йайха, хIара Iасилга къаьстта клетка — цу тайппара сурт дар тхона цу чу бIаргадайнар. Уж хьалаш цу тайпара дика хилара дукха къахьийгад Къахьегама Шеча Байракхен «Знак Почетен» орденаш лелаеча Арсанова Арубикас. Ерригача районе цIи хеза я из сийдола телятница.

Во сурт бIаргадайра тхона совхоза йиълагIча отделене. Помещенешка цхьаькха а механизаци яц, корашка кизгаш дац, тховнаш цаца санна Iурташ доахкаш да, помещенешка мух лел. Лоацца аьлча хьайбаш чусоцадара цхьаккха а кийчо яьяц укх отделене. Тоьам болаш доакъар да ферме, планал совгIа чa, силос, Iалашъяьй, кхоачам болаш йол я. Цул совгIа хьайбашта совхозе муж ба кийчбеш. Доакъарга диллача атта, продуктивность лох ца йолийташ, доахан Iангара даха йиш яр отделене, бакъда, помещенеш йIох ца йойя доакъарах бизза пайда эцалургбац.

Совхоза кулгалхой декхарийла ба лоаццача хана ерригa хьайбай помещенеш бокъонца Iанна кийчъелга вIаштIехьдаккха.

А. ПАЦАРИГОВ,
района радиовещание корреспондент;

А. ГАДАБОРШЕВ,
«Сердало» корреспондент.

МАШАРА АТОМ—ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА ВАХАРА ЛОАРХIАМЕ ФАКТОР

Атомни энергех маьршача гIулакхашта пайда эцара даькъе СССР кхыча мехкашца цхьана леладу гIулакхаш

●

Игорь МОРОХОВ,
технически Iилмай доктор, СССР Пачхьалкхен атомни энергех пайда эцара комитета председатела заместитель.

●

Дуккха проблемаш дунен халкъашта юкъерча ларда тIа творчески цхьана къахьегарца, низаш вIашагIтохарцеи вIаши нийсдеш тIадерзадарцеи мара къоастаюлургйоацача боарамга кхьачад хIанз Iилма. Уж дешаш шоаш ма дарра ала доагIа тахан из ецаре технически прогресс сихха дегIайоала йиш йоацаш йолча атомни энергех маьршача гIулакхашта пайда эцарах а.

Атомни Iилмеи техникеи хьахила доладеннача эггара хьалхарча деношке а дена цIаккха а лоарзагIа ца йоалаш хьайоагIа Советски Союз дунен халкъашта юкъе цхьана леладу гIулакхаш чIоагIдара а атома доккхийча низех прогрессен кхолламйи гIулакхашта мара пайда ца эцара а тIехьа латташ.

Цу даькъе баьккха боккхача лоархIаме гIа хилар кхаь сфере ядерни герза тохкамаш делга лехкара хьакъехьа 1963 шера даьча Московски договорах а хIаьта иштта 1970 шера 5 марта чIоагIденна дIадоладеннача ядерни герз доаржа ца дара хьакъехьарча Договорах а. Гучох, машара кхелашта болча цун лоархIамах дукха дувцанза дергдоацаш хIама дац. Цо духьале оттаю ядерни дар санна дола массе хIама хIалакью кхераме герз дIахо доаржадара наькъа хьалхашка. Ядерни тIом хьоабара кхерам кIезиг а беш. Договоро керда перспективаш хьаелл атомни энергех, дунен дегIаухача районашта эшараш теркал а деш, маьршача гIулакхашта пайда эцара.

Советски Мохк лоарзагIа ца боалаш тIехьа латт ВIашагIкхийттача Къамий Организаце а атомни энергех йолча Дунен халкъашта юкъерча агентства а (МАГАТЭ) Уставаша лерхIарашеи цар принципашеи, ядерни герз доаржа ца дарах долча Договора положенеша бокъонца ма яххара а долаш цхьана леладеча дунен халкъашта юкъерча гIулакхашта. ХIана аьлча цунах мара беркат даргдац дерригача мехкий бокъонаш цхьатара хилиреи хьашташ теркалдареи ларда тIа.

Атомни энергех маьршача гIулакхашта пайда эцара даькъе ше кхыча мехкашца цхьана леладу Iилма-технически гIулакхаш Советски Союзо чаккхдоах шин оагIорахьарча санна, иштта дуккхача оагIорахьарча а ларда тIа, хIаьта иштта дунен халкъашта юкъерча организацешка гIолла а.

Деш дола къамаьл цхьана кхоачашдеча Iилма - технически экспериментальнии балхех, къамий атомни центраш хьаяра технически новкъостали гIои дарах, атомни энерех маьршача гIулакхашта пайда эцара наькъа тIа хIанз дIатIадоалаш мара ца латтача мехкашта Iилма-технически кадраш кийчъярах; советски Iилмахошеи специалисташеи дунен халкъашта юкъерча конференцешка, симпозиумашка, экспертий совещанешка, семинарашка дакъа лацарах; шоайла хIамаш довзара дIа-юха ахарах: Iилма-технически информаци дунен халкъашта юкъе дIа-хьа ийярах да. Советски Союзо тайп-тайпарча мехкашца яь 30 соглашени я хIанз.

Iилма-технически бувзамаш дегIадоаладара даькъе укх тIеххьарча шерашка хьалхарча моттиге доал атомни энерге даькъе цхьана леладу гIулакхаш. Кхыча мехкашца яьча соглашенеша лерхI Советски Союзо технически новкъостал а деш оттабаь низ 6 эзар киловатт гаргга болаш йола атомни электростанцеш хьалъе. Цу соглашенешка оттадаьд социалистически мехкий Iилмахоша, инженераша, специалисташа АЭС-ашта проекташ уттаечеи хьалъечеи цхьана балхаш делга а царна оборудовани кийчъеча промышленноста кооперации елга а.

Лохаши эксперименташ еш хиннача ханагара тахан сихха промышленни дегIаахарга яьннай атомни энергетика. Гучох, атомни электростанцеш ядерни доагорца, эггара хьалхарча аргIанна, обогащенни ураница Iалашъелга эггара боккхагIча лоархIамера декхар а хинна дIаотташ латт. ХIанзара атомни электростанцеш, массаза яхар мо, конструкцега диллача башха чоалхане йоацача а цу цхьан ханна тоъал тешамеи экономичнии йолча а, обогащенни уранах пайда эцача атомни реакторашца кийчъю.

Дуккхача мехкашка естественни уран да, хIаьта доацачарга эца йиш а я из. Цхьабакъда, эшачча кондицега кхоачадеш урана обогащени е могаш дац хIанз укх сахьта дуккагIдола кхыметтел дегIадаьхка мехкаш а, хIана аьлча из Iалаьмате безача маьха технологически процесс я.

«Ядерни доацача» мехкашта обогащенни уран эшаш хилар теркалдеш а царцига атомни энергетика дегIайоалаяра новкъостал де ловш а йолча Советски Союзо МАГАТЭ XII сессе дIакхайкадир, ядерни доацача мехкий доалахьарча урана обогащени яра гIулакхa новкъостал де ше кийча хилар. Из предложени атомни энергех маьршача гIулакхашта пайда эцара дунен халкъашта юкъе цхьана гIулакхаш леладара юкъе вай мехко лоархIаме дакъа лацар санна лоархI вай, цу даькъе вайца цхьана гIулакхаш леладе ловш дуккха мехкаш хилар кхета а ду. Урана обогащени яра даькъе Советски Союзо деш дола гIулакхаш цу гIулакххех пайда эца безам хиннача мехкий атомни энергетикана гIойле тешаме, йIаьхача хана йола база а хинна дIаоттаргъду.

Кхетадеш да, Советски Союзе обогащенни яь долча кхыча мехкий уранах, ядерни герз доаржа ца дарах долча Договора тIа из оттадаьча тайпара, маьршача гIулакхашта, МАГАТЭ тIахьожам а лоаттабеш мара пайда эца йиш ца хилар.

Советски Союзе Дубнерча вIашагIтехача ядерни тохкамий институте кхыча социалистически мехкашца цхьана гIулакхаш леладу хIанз 15 шу даьннад. Института Iилман болхлой дуккхача къамех латтача коллективо лоархIаме а теркам тIаозаш а дола тохкамаш ду, хIаьта царех хьахиннарех пайда эц институте цхьана долча дерригача мехкаша а цунца цхьана гIулакхаш леладеча дуккхача кхыча мехкаша а.

ДIахо а социалистически мехкашкарча Iилмахошца цхьана толаме болх беш ба советски Iилмахой атомни энергех маьршача гIулакхашта пайда эцара 1960 шера вIашагIъеллача СЭВ Массазарча комиссена юкъе.

Комиссе лерхIар — атомни энерги ма могга дуккхагIа плана боараме маьршача гIулакхашта юкъеккхахьар духьа СЭВ-а членаш долча мехкашта юкъе дуккхача сагIорахьара цхьана леладу экономически Iилма - технически гIулакхаш дIахо дегIакхувлара новкъостал дар.

Из никъ беркате болга ховргда укх даннешка хьежача.

1971 шу хьатIакхоачаш СЭВ членаш долча мехкашка ядерни приборостроене изделеш хьаяра берригa боарам 65 миллион сом совгIа хилар. Цар арахец приборий 100 совгIа тайпа. Радиоизотопни продукце номенклатурана чуйоагIа 5000 совгIа препарати излученей источники. Социалистически мехкий хьашташи лерхIараши цаIаш да, хIаьта, масала, атомни энергетикана е маьршача атомах пайда эцара кхыча сферашта лаьрхIача оборудованена унификаци стандартизаци яра дешаш цхьана къестаде йиш йолаш а да, хIаьта цу гIулакхо дикка аттача а йоакх, дарегIа а хулийт производство.

Маьршача гIулакхашта атомни энергех пайда эцар — кхычарел тIехьагIа социальнии экономически дегIаахара наькъа тIа даьннача мехкий экономически Iилмани прогресса дика стимул. Советски Союзо хьинаре цхьана гIулакхаш леладу царца шин оагIорахьарча соглашеней ларда тIа санна, иштта атомни энергех йолча Дунен халкъашта юкъерча агентства доазонел чухь а. Вай мехко раьза хиле ший опыт дIалу дегIаухача мехкашкарча специалисташта, технически новкъостал ду къамий Iилма-тохкама центраш хьаяраи къамаи кадраш кийчъяраи.

МАГАТЭ технически новкъостала департаменто вай новкъосталца вIаштIехьа а даьккха, толаме чаккхдаьккхар дегIаухача мехкашкара специалисташ массехказа Советски Союзе боагIилга. Царех цаI, масала, изотопех излученеехи юрта боахаме пайда эцара хетадаь дар.

Белгалдаккха доагIа, дегIаухача мехкашца вай цхьана леладеча гIулакхашка укх тIеххьарча хана дикалгахьа эза хувцамаш хулаш хилар. ТIа-тIа дуккагIа хулаш доагIа цхьана леладу Iилма - тохкама балхаш.

Технически новкъостал дар духьа дегIаухача мехкашта яхьийтара Советски Союзо МАГАТЭ доалахьа дIалу установкаш, оборудовани, прибораш. Советски правительства решени яьй оборудовани, прибораш, материалаш ийра а хIаьта иштта СССР-е совещанеш яра, Iомабала, хIама довза пах ахийтара, курсаш яхкара, семинараш яра а СССР ший безам а хинна 1971 шера МАГАТЭ технически новкъостал дара фонде дIачулуш йола взнос 150 эзар сомагара 250 эзар сомага кхоачаш лаккъе аьнна. ДегIаухача мехкашкара специалисташ СССР Iомабара хIанзалца оттадаь хиннача 20 стипендел совгIа кхы а 25 стипенди кхаьчад агентстваго.

Халланза шерлу индустриально дегIадаьхкача мехкашца цхьана леладу гIулакхаш. США-ца, Ангалеца, Францеца, Канадаца, Италеца, Швецеца, Бельгеца, Голландеца, Данеца, кхыча мехкашца соглашенеш яро новкъостал даьд атомни Iилман техникай даькъе корта болаш йола контакташ айхагIа лелаяра.

ХIанз раьза хинна белгалдаккха мегаргдолаш да, Iилман центраш йовзаш хинна делегацеш дIа-хьа ехарца дIадоладенна цхьана леладу гIулакхаш, дуккхача моттигашка, цхьана йоккхий Iилман эксперименташ ярга дIакхаьча хилар. Из хьахьокх Серпуховски ускорителе цхьана тохкамаш даро, Мирабель яха французски водородно - пузырьковн камера хьаяро.

Советски Союзо эггара хьинарегIа дакъа а лоацаш болх беча МАГАТЭ-ца цхьана леладеча гIулакхех дувцача хана аланза дргдаш ядерни герз доаржа ца дарах долча Договоро агентствана тIадожадаьча кердачеи Iалаьмате лоархIамечеи гIулакхах. Дега чIоагIа дикахетар деш гIулакх да, ший доакъашхой долча мехкашца цхьана тоъал лоацача хана тIахьожама хьакъехьа МАГАТЭ-нец ядерни доацача мехкашта — ядерни герз доаржа ца дарах долча Договора доакъашхоштеи юкъе яьча соглашеней керттера положенеш кийчъе агентства вIаштIехьдаьнна хилар. Дунен халкъашта юкъе цхьана гIулакхаш леладара дика хьожкам ба из, цудухьа теша лов чаккхбаьккхача балхо тIа-тIа дуккагIа мехкаш Договора юкъеозара новкъостал дергдолгах.

Ядерни герз доаржа ца дарах долча Договорaца юкъарчал доацаш ювзаенна йола агентства балха лоархIаме аспект я маьрша ядерни лелхамаш дара проблема талхар. Ховш ма дарра, Советски Союзо геттара толаме ду цу даькъе Iилман тохкамаш.

Вай хана Iилма - технически экономически прогресс сихъяра тIа-тIа лоархIамегIа йола средство хулаш йоагIа Iилма-технически информаци шерра дIа-юха эцарах. Духхьал из бахьан долаш хилар Советски Союз МАГАТЭ доазонел чухьа дунен тIа эггара хьалха ядерни информаце дунен халкъашта юкъера система (ИНИС) хьаяра инициаторех цаI а хьинаре доакъашхо а. 1970 шера апреле, из система болх бе йолаеннача хана денз, хIара беттабетта шоай ханнахьа ИНИС-е чуккхухь вай цул тематикана юкъе йоагIаш йола советски материалаш.

Боарам боацаш чIоагIа лакхбеннаб сага вахарера атомни энерге лоархIам. Маьрша атом пачхьалкхенашта юкъе дика гIулакхаш леладайташ йола объект, хIанзарча дунен халкъашта юкъерча вахара лоархIаме объект а хинна дIаэттай. Советски Союз, ядерни держава ше йоллашехьа а, кхыча пачхьалкхенашца ше дIа-хьа леладеча гIулакхашца машареи машаре дахареи позицеш тIа чIоагIа латт.

(АПН).

ЦIей дездир

Сийлахь - боккхача Октябра 54 шу дузача дена лакхача толамашца накъабаьхкаб тха колхозхой. Заданел совгIаяр а лоархIаш, шера планагIа 8000 центнер йохка езача 9515 центнер шура ехкай пачхьалкхенга, дулх шера планал совгIа — 155 центнер, тха шера планагIа 1400 дохка дезача — 1869 центнер, хIаьта пачхьалкхенга Фуаш дохкара шера план 112,2 процент кхоачашъяьй.

Уж толамаш доахаш къаьстта дика болх бир дояркаша тIайийцача социалистически декхарегIа шера 2850 килограмм яккха езаш хиннача хIара кхоабача Iаттагара 3240 килограмм шура яьккхача Курбанова Аружас. 3802 килограмм шура яьккхача Алхазурова Сатас, ше укх шерарча социалистически декхарел дуккагIа 250 килограмм шура яьккхача Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутата Къахьегама Шеча Байракха орден лелаеча Килоева Любас, хIара бIаь жийна тIехьара 121 Iаьхар хьакъоастабаьча жаIуно Мадаев Хомича, хIара устагIанна тIера зачетни дозалах 9,4 килограмм тха лаьккхача Даргиев Исас, кхычар.

Белгалдаккха доагIа ерригa желаш, доахан чулатта помещенеш тоаяь, царна юхе тайп-тайпара доакъар тIаэза боахама колхозхой Iан эзмалахь хьайбаш чусоцадара кийчо яь баьнналга.

Л. МОСИН,
Наурски района «Красное Знамя» колхоза парткома секретарь.

Тхога ЯЗДУ

ПрофессегIа дикагIбараш

«Грозэнерго» ремонтно - механически завода коллективо итт бетта планал совгIа арахийцай 10 эзар сома маьха товарни продукци. Продукцега дIабода мах лохбарах укх шера паччахьалкхенна баь пайда 51 эзар сом да.

Укх деношка хиннача профсоюза заводской комитета заседане «Профессех дикагIбараш» яха сийлен цIераш елар: сварщика Ю. Рекетова, слесара И. Глушкова, обмуровщика Н. Агеева, къонача болхлочоа А. Гноева, мастера В. Сальникова, кхычарна. ХIаьта завода цехашта юкъе яьржача социалистически яхье кхьалхара моттиг хьожайир Стаценко Петр керте латтача ремонтно-котельни цеха коллективана.

М. ГОЛЬДЕНБЕРГ,
пенсионер.

Хьокхамаш дика да

Укх шера тIаьйца социалистически деккхараши паччахьалкхен плани ханал хьалха кхоачашъеш хьабоагIа «Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьттахой. Цз де вIаштIехьдоал резерваех бизза пайда а эцаш керда техникеи технологи производствана юкъеккхахьарах мехкдаьтта тIоанашта даим низ тIалоаттабарагIа. Из бахьан долаш 10 бетта планал совгIа 36500 тонн гаргга «Iаьржа дошуви» 11 миллион совгIа кубически метр гази яьккхай. Къахьегама овсарле лаккхъяра задани 3,1 процент тIехкхоачашъяьй, хIаьта соахка хьалхарча 10 бетта хинначул 54 процент лакхъеннай из. Хьалоаккхача мехкдаьттаген газаген дIабода мах лохбарах, планал совгIа продукцена реализаци ярах, дукха геолого - технически мероприятеш чакхъяхарах укх шера паччахьалкхенна планал совгIа 574 эзар сом пайда баьб. Соахка итт бетта даьккхачул 1,5-зза дукхагIа мехкдаьтта даьккхад укх шера цу юкъагIа. Социалистически яхье хьалха латт П. И. Хащенко керте латтача «Гойт-Корт» яхача РИТС-а коллектив. Коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча цу коллективо ер шу доладелча денз планал совгIа даьккхад 24 эзар гаргга тонн мехкдаьтта. Цига белгалъяьнна дика къахьегаш я нн. Дроздов, Панченко, Пронин керте латта бригадаш.

Хьинаре къахьегарца белгалбаьннаб цига мехкдаьтта доаха операторащ нн. Цыбарев, Товсултанов, Бугаев, Куприянов, Магомадов, Юсупов, слесарь нов. Белик, сварщик нов. Нечаев, кхы дукхабараш а.

Г. ЛУКЬЯНОВ,
тха штате воаца корр.

Яхье кот баьннараш

Дерригача технико - экономически хьокхамий итт бетта плани тIаьйца социалистически деккхараши тIехкхоачашдаьд Гудермесски тепловозникаша. Планал совгIа цар дIа-юха бихьаб бIаьш эзараш тоннаш халкъбоахама мухь кходавд дукха дизельни доагор.

Укх деношка боккха кхаъ кхаьчар цу депо коллективага. Райпрофсожа президиумеи Грозненски машенпаькъа отделене кулгалхойи решенегIа цунна хьожаьй Грозненски машеннаькъа отделене карара кара тела ЦIе байракхи хьалхара моттиги.

Дуккхача болхлошта елар «Профессех дикагIбараш» яха сийлен цIераш. Из сийлен цIи елар тепловоза машиниста А. С. Лаврина, машиниста гIончана С. М. Имсова. тепловозашта ремонт еча слесара П. И. Садовченкона, мастера Г. И. Жукова, мастера гIонча Ш. А. Витаева, кхычарна.

* * *

Грозненски локомотивни депо хIара машиниста хьинаре лакъалоаш халкъа боахама мухь дукхагIа дIа-юха бахьараи цунна цхьана дизельни доагор кходараи яьржача яхье. Дукха дизельни доагор кходу укх шера механикаша А. Вартанова, Г. Потемкина. ХIара рейсагIа бIаь килограмм е кхы дукхагIа дизельни доагор кходу царех хIаране. Цудухьа нов. Вартанова укх шера кходаьд 19 тонн доагор. Цунца Грознера Махачкале кхаччалца беза мухь тIабола 22 поезд дIайига йиш я. ХIаьта нов. Потемкина ше кходаьча дизельни доагорца Грознера Прохладне кхаччалца беза мухь тIабола 10 поезд дIаюха йигай.

Укх деношка боккха кхаъ кхаьчар цу шиннега. Царна елар «ДикагIбола машинисташ» яха сийлен цIераш.

Пятилетка хьалхарча шера къаьстта дика къахьегаш ба Нохч - ГIалгIайчен машеннаькъахой. КхоалагIча квартале итогаш яьчул тIехьагIа, Москвера укх тайпара телеграмма кхаьчар укх деношка: «Ерригача социалистически яхье яьннача шун коллективо укх шера кхоалагIча квартале башха-дика къахьегама толамаш а доахаш хьалхара моттиг яккхарах шоана хьожаьй бувзама наькъий Министерствай профсоюза ЦК-ай хьалхара моттиги карара-кара тела ЦIе байракхи. Цу дезача совгIатаца даькъала бувц оаха болхлой, инженераш, техникаш, гIулакхера нах.

Г. АНОХОВ,
пенсионер.

СОАХКАРЧУЛ ШИ ЭЗАР ТОНН ДУКХАГIА

Старогрозненски автотранспортни контора коллективо хIара шера доккха новкъостал ду республикерча юртбоахама къахьегамхошта ялат чуэцача, доакъар Iалашдеча, кхыдола балхаш деча. Масала, укх шера Грозненски района ЦхьоалагIча - Мая цIерагIча «Советская Россия» яхача колхозашка, Назрановски района «Октябра 40 шу» яхача совхозе хьинаре къахьегаш хиннаб автотранспортни контора водителаш. Цар укх шера амбарашка чутесcад 6925 тонн ялат.

Укх тIеххьарча 4 бетта ахархошта новкъостал деш хилар цу контора 20—30 водители, автомашени. Шоай сменни нормаш 120—130 процент кхоачашъеш хьинаре къахьийгар шоферашa: Битиев Жабраила, Солтаев Чингиса, Гончаров Анатоле, Дохшукаев Маде, Торбин Александра, кхычар.

А. ТИЩЕНКО,
«Грознефть» объединене Старогрозненски автотранспортни контора прораб.

Деккхарех дика лоархIабу

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачаш а еш шерра социалистически яхь йоаржаьча Грозненски бурув тохара балхий управлене бурувдеттараша башха-дика къахьегама толамаш доах пятилетка хьалхарча шера. Бурув тохара 10 бетта план ханал 2 ди хьалха кхоачашъяьй цар. Социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай бурувдетта мастер Гусаков Николай Дмитоневич керте латтача бригада. Шоаш бурув тохача № 85 йолча скважинана 6 бетта теха бурув 3316 метр я, планал совгIа теха бурув 800 метр гаргга я. Юккъера лаьрхIача хIара бригада теха бурув 553 метр бурув. Бурув леттача мастера Гусаков Николай Дмитриевича ший бригада болх кхетамца вIаштIехьбоаккх. Бригада доахача толамий хIара денна итогаш ю цо. Ший опыт дIа а луш лакхъю бригадерча бурувдеттарий говзал.

Бригадерча хIара болхлочув массехк говзал я. Цо доккха новкъостал ду, нагахь санна цамогаш хинна е кхы гIулакх нийсденна бригадера болхло ара ца ваьлча цун метта дIа а этта болх бу кхычо.

Д. ГАБАЕВ,
Грозненски бурувтохара балхий управлене НОТ лаборатори начальник.

РАЦИОНАЛИЗАТОРИЙ ГIУЛАКХАШ

Грозненски хладокомбинате шерлуш латт производственни мощносташ. Комбинат Iалашъю кердача оборудованеца, производствана юкъеккхуьхь дикагIйола технологи. Уж балхаш деча хьинаре дакъа лоац предприяте рационализатораша. Духхьал дIададахача шера цар кийч а яь производствана юкъейнхьар 94 рационализаторски предложени. Кхы а дикагIа къахьегама толамаш доах комбината рационализатораша пятилетка хьалхарча шера. Цар укх шера кийчъяьй 77 рационализаторски предложени, царех производствана юкъейихьай 64 предложени. Цар мел пайда баьб хьахьокх духхьал 2 рационализаторски предложене баьр 2 эзар гаргга сом хиларо.

Комбинате хIара кхоалагIвар рационализаторски балха тIа хьинаре дакъа лоацаш ва. ХIанз 70 рационализатор ва тха комбинате. Царна юкъе ба болхлой, инженерно - технически болхлой. Укх деношка производствана юкъехьоргья комбината керттерча энергетика Г. А. Халокяна кийчъяь рационализаторски предложени. Цо производствана 3 эзар гаргга сом пайда бергба. Белгалбаьнна дика къахьегаш ба тха комбинате рационализатораш механически цеха слесараш Б. П. Мелехов, Г. П. Кубарь, Н. М. Никольский, С. З. Олейников, электромонтер А. В. Изотов, кхы дукхабараш а.

Тха комбинате вIашагIъелла я рационализатораша кийчъяь предложенеш производствана юкъекхахьаран цар производственни хьалаш тоадаран йола экспериментальни группа. Цу группана керте латт механически цеха слесарь Н. А. Нарыков. Укх шера керда хержай рационализаторски бюро а. ГрафикагIа ю бюро заседани. ХIара шера рационализаторашта лаьрхIа йола темник кийчъю, цу тIа дувц комбинате нийслуш дола кхоачамбоацараш, уж дIададахара рационализаторашa бе беза болх.

Итт бетта план тIеххоачашъяьй тха комбината коллективо. Уж толамаш доахача хьинаре дакъа лаьцад комбината рационализатораша а.

А. КЛЮЕВ,
Грозненски хладокомбината керттера инженер.

Хьу дукхагIа кийчъяьй

Дика къахьегама совгIат кийчдаьд Ермоловски леспромхоза нов. Байтаков керте латтача «Чишкинский» хьунпункта коллективо Октябра дезача цIейна. Итт бетта план ханал кхо ди хьалха кхоачашйир цо. Планал совгIа кийчъяь хьу 10 эзар сома маьха я.

Е. МАТВЕЕВ,
Нохч - ГIалгIай АССР хьун управлене начальник.

СИЙЛАХЬ-ВОККХА ПИСАТЕЛЬ

Ф. М. ДОСТОЕВСКИЙ ВАЬ 150 ШУ ДИЗАРГА

> «Саг къайле я. Из ха еза, хIаьта, нагахьа санна Iайха мел йоаккхача хана из ха гIерташ хье хиннавале, ма алалахь Iайха ха йоаяьй аьле. Цу къайленна духтIавала безам ба са, хIана аьлча саг хила лов сона».
>
> (Ф. М. Достоевский. Письмош. т. II оагI. 550).

Цу башха дикачея боккъонца цIенача дег тIара доагIачеи дешаша хьахьокх ваьча дийнахь денз 150 шу дизара юбилей укх шера белгалъяккхара вай кийчо еш волча Ф. М. Достоевске ерригa творчески пафос. Достоевске, белгала, ше мел яьккха ха сага дог, цун кIоаргал, къайленаш йовза гIерташ яьккхай, хIаьта цу гIулакха Iалаьмате доккхий хIамаш карагI а даьнад.

Деррига дунен тIа дIавайзав из, сийлахь - воккха психолог хиларах вайза ца Iеш, уйланхои философи хиларах а, шийтайпара деша художник хиларах а.

Литературоведий, критикий, хIаьта иштта литературни вахарца дувзаденна хIама доацаш болча наьха а безам чIоагIа тIаозаш я Достоевске творчество.

Достоевский эца а воагIаш массе метте къоабалваь тIаьйцав 20 бIаьшерене, къаьстта а укх тIеххьарча 10—20 шера.

Вай замалахьарча дунен литература дуккхача боккхийча викалаша шоашта дукхабезача писателашца цхьана цIи йоах цун, шоай хьехархо лоархI цунах.

Психологически говзал, массазара философски нравственно-этически проблемаш кIоарга оттаелга Достоевскегара Iомадаьд дунен тIарча дуккхача гIорбаьннача писателаша.

Деррига адамашта лоархIам болаш я Достоевске художественни тIехьале, хIана аьлча цо чулаьцад эрсий а доазол дехьарча а литература традицеши карагIдаьннараши.

Мел дика бовзарах цIаккха а байза баргбоацача нахах, къаьстта шийтайпара, сийлахь - воккха саг ва Достоевский, хIана аьлча хIара кердача ноахало а кердача, кIоаргача хIара тоххамо а мадарра дола керда хIамаш, сакхетам лакха болча наьха дагара керда уйлаш хьагучайоахаргья.

Ф. М. Достоевский 19 бIаьшерен эрсий литература исторе чухь яггара чоалханегIа хIана яц аьнна йола фигура я.

Писатель дийна волча хана денз къувсаш хьайоагIа цун цIи, цунна гонахьа дувцаш дола хабараш хIанз а дийшаац.

Достоевске мировоззрени политически уйлаши чоалханеи шоайла вIаши духьалеи, яра тенденциозность, «карарча» ханаца хьашт долаш хиларо а цунна цхьана саг деррига адамлен юкъара, массазара дешаш уттадаро а — цу деррига хIамаша идейни къовсам хьал ца хьоабе йиш яц писатела цIера гонахьа.

Вай литературоведене, Достоевске вIашдухьаленаши «гIалаташ» юстара ца а кхувсаш, къовсам лоаттабу цун художественни тIехьале объективно, массе оагIорахьара Iомаяра.

КIоаргга вIашдухьаленаш йолаш хиларца белгалъяьнна я Достоевске творчество: цхьан оагIорахьара нахагара сагoтонаш бахьан долаш дуненна раьза ца хилар, вокх оагIорахьара — сага салоIам беш санна гIайгIа яр, дуне селлара юхаматчахьа вIашагIделлача далла, дына сердар.

Чоалханеи вIашдухьаленаш йолаши хиннаб писатела идейни уйлай никъ а. 40 - ча шерашкарча демократически идейй воздействогIа шийгIулакхаш дIадоладаь, Петрашевске социалистически кружоке дакъа лацарах каторге вахьийта суд яь хинна, Белинске йоккха влияни лайна вола Достоевский тIехьагIо дIахаьдав кортамукъален болама деятелех.

60—70-ча шерашка Чернышевске революционно - демократически лагера моастагIа хул цунах, мутIахьа хулгеи машар белгеи къоабалду цо.

Достоевске общественни уйлай реакционни оагIош хьахьекхай цун публицистически выступленешкеи «Писатела дневника» тIеи меттел, художественни творчестве а. (Къаьстта белгалдоалаш да «Бесы» яха роман). Цхьабакъда, воккхеи бакъи писатель хиларах гарра, вахара бакъдолчоа тешаме волаш висав Достоевский, ший замалахьарча гуманистически идеалашта тIера ваьнавац из. Писатела творчески критически ийрча хIамаш гучадоахаш йолчеи оагIоша тIехьашка тотт цун харц, реакционни идеяш, хIаьта эрсийи дунени литературана юкъе гIоръяьнна моттиг цунна Iалашъеш дар а духхьал из да. ХIаьта укхаза Достоевскена уйланхочоаи Достоевскена художникаи юкъерча вIашдухьаленех латтац гIулакх. Из харцахьеи ширъяьнней уйла я. Генаральни диалектик хиннача Достоевске «дегауйлах» шийх латт гIулакх.

Шоайла цхьаккха эша а ца еш Достоевскена чухьа даим къовсам лоаттабаьб дына идеяша далла духьаларчарца, гIайгIаш могаяро царех мукъавалaрах йолча уйлашца, мутIахьа хиларо бунташ хьеярца, революци хиларах болча кхерамо революционни протест хиланза ярг ца хилар кхетадарца. Вовзаш волча критика С. А. Андреевске яьхад, цо яхачох дукхагIа дог тешадеш малагIа да ший теорена цо еттача метте да е из чакхйоахачеи цун гадоахачеи да — цкъаза кхетаде геттара хала долаш, селлара говза диалектик хиннав Достоевский. Валале хьалххагIа язъяь «КарамазовгIар вежараш» тIара гIоръяьнна «Сийлахь-воккхача инквизаторах йола легенда».

Уж вIашдухьаленаш художникo ше йоккха трагеди санна лоархIаш хиннай. «Сайх аргда аз шуга, со — заман бер хIанзалца хьа, кхыметтел (сона хов из) кашах кур кхетталца а ца тешамеи шекони бер да. Мел унзаре чIоагIа саннал са, дуъ хIанз духьаленаш са дег чу дукхагIа ме нийслу дукхагIа чIоагIлуча тешарца болча цу безамо»,[1] — яздаьд Достоевске 1854 шера Н. Д. Фонвизинга дахьийтача письмо тIа.

Достоевске диалектика дегIаиулай цун массачен кIоаргачен уйлашца. Сурт хьалхашка оттадеш еча уйланнеи логически уйланнеи юкъера юкъ йоаккхалургйоацаш, селлара эйха вувзаденна ва искателца уйланхои художники.

Достоевске философски уйлаш яIаьхий еш бола боккха хьаст хиннаб эрсашта юкъе даим лелаш хинна хIамаш, цар хIара деннарча факташкара корайоагIаш хиннай цунна художественни психологически уйлаш вIашагIтохара йола яIаьхий материал.

Вахара ерригa дукхьаленаш философски кхетае, дунен вахар хьаллоаттадеча, бухоацаш еча выводашта, закономерносташта уж тIайига гIиартав Достоевский. Бухоацаш йола уж выводаш нравственно-дын идей формехьа яьхкай писатела сакхетам чу.

Общественни идеяшка идеалист а утопист а хиннав Достоевский, цхьабакъда, художник хиларах вахаргара волавенна из, цун сагoтонашеи вIаштIехьа ца хилароЙ цамогаш ваьв. Цудухьа цун произведенешка дизза чулоацаш хиннад вахар. Гуччахьа долаш дараш меттел, наьха психика а шерра диалектически чулоацаш хиннав Достоевский. Достоевске произведенешка чIоагIа хьаькъале хьахьекхаб сага уйлашка шоайла вIаши эгара духьалдолча хьисапий къовсам («Содома Мадоннех» цхьана), даим хувцалуши дукхха оагIош йолаши йола хIара уйла, хьаькъала низ, уйла сийрдаьле хургдолчох кIоаргга саккхер. Сага дег чу латтача эгара чIоагIагIа йолча къайленашка кхача вIаштIехьдаьннад писатела.

Къаьстта шийтайпара психолог хиннав Достоевский.

Цун психологически говзал Iомаяр хIанз лоархIамегIарча проблемаех цаI я, цун философи, поэтика, мировоззрени, метод тахкара нийсса.

Сийлахь - воккхача писателa-демократа Салтыков-Щедрина иразе кхел хургья Достоевске яьхад, цун творчества чIоагIа лакха мах а баь: «ДаьгалаьцачуьI кIоаргалга, цо къестадеш долча нравственни дунен деккхарий шоралга диллача, из писатель къаьстта ше ваьнна латт вай.

ХIанзарча обществана дагалаттарий хьашташ законни хилар баьгдаь тIаьйца ца Iеш, из кхыметтел дIахо а вода, адамлево гуччахьа лехараша лерхIараш а доацаш, гаьнна тIехьагIа лехаргдараша лерхIараш лоархIалуш долча хургдар бIаргтургдолчеи холургдолчеи кхоач».[2]

Иштта беча маьхо йиш хулийт Достоевске произведенеш хана тоххамах дика чакх хIана яьннай а дунен искусства дикагIа долча кхолламий фонда чу миштa яхай а кIоаргагIа кхетаде.

Х. НАЛЬГИЕВА,
Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института преподаватель.

Укх шера Грозненски химкомбината болхлошта юкъе дика къахьегарца белгалбаьннаб КИП сменни мастер Перегудов Анатолий Ивановичи, № 108-110 йолча цеха воккхагIвола аппаратчик, коммунист Страмило Анатолий Кондратьевичи.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) А. Перегудов, А. Страмило.

С. ХУГАЕВА сурт.

IАН КИЙЧО ЯЬЙ

Гудермеса района «Дружба» колхозе хьалхарча шерашкарчул дикагIа кийчо яьй укх шера хьайбаш дика Iангара дахара. Ер шу долалуш колхозе вIашагIехкар доакъар Iалашду а, хьайбай помещенешта ремонт ю а бригадаш.

Доакъар кийчдераша цу хана дош деннадар 1,5 шера тоъал доакъар Iалашде.

ПланагIа 700 тонн йол кийчъе езаш яр колхоз, хIаьта кийчъяьр я 1025 тонн.

Ерригa йол тюкашка я. Тюкаш а яь аргIашка еттача аьлаца дукхагIа хул хьайбай организмана эша хIамаш.

Иштта тюкаш а яь аргIаш даьд 400 тонн чкъ. Йол а, ча а кхьалча доакъар а Iалашдеш яр Элендиев Мохьмад керте латта бригада. ХIана из хьожаваьв шурий товарни ферма заведующелла.

Колхозхоша шоай низаца дика йIоахъяьй фермай помещенеш. Къаьнача помещенешта керда кораш оттадаьд, наIараш егIай, хьалъяьй ши бIаь Iатта лаьрхIа керда коровник. Уж балхаш деча дика къахьийгар Аламов Идриса кулгаллеча гIишлошъерий комплексни бригадо.

Керда хьалъяьча коровника механизаци еш а, цунна гонахь асфальт буллаш а болх беш ба хIанз бригада членаш.

Дика тоаьчеи керда хьалъяьчеи помещенешка дика Iангара даргIа тха хьайбаш. — йоах колхоза председатела Герзелиев Тапас. — Из из Сийлахь-боккхача Октябра 54 шу дизара дола тха совгIат.

Х. ХАМЗАТОВ.

КХОАЧАШДЕРГДА ДЕККХАРАШ

«Горскнефть» НГДУ мехкдаьттахоша продукцена реализаци яра 10 бетта план ханал дукха хьалха кхоачашъяьй. Планал совгIа реализаци яьй 274 эзар сома маьхсоча продукцешй. Мехкдаьттеи гази яккхара 10 бетта задани а тIеххоачашъяьй управлене. Заданел совгIа даьккхад 7300 тонн «Iаьржа дошувн» 19 миллион кубически метр гаргга гази. Планал совгIа продукцена реализаци ярах, мехкдаьттагеи газаген дIабола мах лохбарах дукха геолого-технически мероприятеш чакхъяхарах укх шера планал совгIа паччахьалкхенна 279 эзар сом пайда баьб.

Социалистически яхье хьалха латт Данилец Евгений Митрофанович керте латтача шоллагIча районни инженерно - технически служба коллективи И. Г. Величко керте латтача мехкдаьтта дIавхийтача цеха коллективи. Лакха къахьегама толамаш дахарах тха управлене коллектива Республикански Сийлен доска тIа йихьай. Уж къахьегама толамаш доахача хьинаре къахьегарца белгалбаьннаб Октябрьски Революце орденна мехкдаьтта доаха оператор А. Ф. Велико, бурувдеттар Н. И. Дорофеев, операторащ Н. Н. Занкин, А. В. Ивакин, слесараш-плотникаш П. И. Голованов, А. Ф. Шевченко, вышкомонтажникаш А. А. Дронов, И. Т. Титов, кхы дуккхабараш а.

Коммунистически къахьегама сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабеча цар доаха толамаш денгара денга лакхагIа хул. Управлене группкома хан - ханнахьа итогаш ю социалистически яхье яьннача коллективаша, мехкдаьттахоша доахача толамий. Цу яхье хьалхара моттиг яьккхачунна мехкдаьттеи гази йоахача управлене карара кара тела ЦIе байракх лелаш лу. Цхьаддаш а ЦIе байракх лелаю укх шера № 2 йолча РИТС-ан мехкдаьтта дIавхийтача цехеи коллективаша. ШоллагIа моттиг а луш ахчан премеш хьожаьй № 1 йолча РИТС болхлоштеи энергоцеха коллективанеи.

Ер шу дIадолалуча хана пятилетка хьалхарча шера плани тIаьйца социалистически деккхараши ханал хьалха кхоачашдара социалистически яхьа тIахьийхар баха «Сунжанефть» НГДУ-и «Ставропольнефть» НГДУ-и мехкдаьттахой. Цу яхьах дикагIа пайда эцабаьккха тоабара. ханнахье итогаш ю кхаь коллектива болхлоша. Укх шера хьалхара ах шу чакхдаьлча тIаьйца социалистически деккхараш кхоачашду хьожаш «Ставропольнефть» НГДУ баха хьожаш хилар тха управленера викалаш. Цар дIайовзийтар шоашта яхь лелаеча мехкдаьттахошта шоай дикагIйола опыт. иштта цар хьайийцар доалахошта карагIдаьннача дикаараш а. Иштта яхь вIаштIехьъяккхар бахьан долаш боккха пайда баьннаб тха коллективана. ХIанзлехьа коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеш 431 болхло ва, хIаьта из цIи яккхара къовсам лоаттабеш 632 саг ва. ЦхьоалагIчеи шоллагIчеи районни инженерно-технологически служба мехкдаьтта дIавхийтача цеха коллективо, 12 бригада лелаю из сийлен цIи.

«Социалистически яхь вIаштIехьйоаккхилга дIаю тоадарах» бола КПСС ЦК сопам араьаьннача тIехьагIа къаьстта чIоагIа тергам тIабахийтаб тха управлене мехкдаьттахоша социалистически яхь вIаштIехьъяккхара дешашта. Планированен экономически стимулированен кердача системага яьнна къахьегача тха управлене коллективо бизза пайда эцаш материальни стимулированен фондех а. Из бахьан долаш хIара бетта дукхагIа хул хьалоаккха мехкдаьттеи гази.

Дукха балхаш ду тха управлене къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара а. Укх шера духхьал 9 бетта къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара производствана юкъеяхьа езаш яр 30 мероприяти, хIаьта юкъейнхьар 38. Цу чакхъяьхача мероприятеша паччахьалкхенна 4900 сом пайда бир. НОТ мероприятеш дукхагIча даькъе тIаерзаяь я болх эшабаьккха тоабара, мехкдаьттахой къахьегама хьалаш тоадара.

Укх тIеххьарча хана чIоагIа йоакхо ю тха управлене болхлой кадраш кийчъяра а. Укх шера 23 мехкдаьтта чакхдоаха оператор кийчваьв тха управлене, шоай квалификаци лакхъяьй 97 саго, шоллагIйола профессеш караерзаьй 3 болхлочо, 6 инженерно-технически болхлочо. 15 саг дешаш ва юкъерча школашка, 77 мехкдаьттахо дешаш ва юкъерчеи лакхерчеи дешара заведенешка.

Тха управлене болх беш я коммунистически къахьегама 9 школа, экономически знаней университета филиал.

Шу чакхдала юхейисар ши бутт гаргга ха мара яц. Пятилетка хьалхарча шера тIаьйца социалистически деккхараш тIеххоачашдергда управлене мехкдаьттахоша.

З. СИЗОВА,
А. СЕРГЕЕВА,
«Горскнефть» НГДУ инженераш, тха рабселькоровски пост.

КЕРДАЧА МУЗЕЕ

Сийлахь-боккхача Октябра цІей тІаккхоаччаш хьайийллар изобразительни искусства керда музей.

Доккхий хувцамаш хиннад изобразительни искусства музей хьайийллача укх итт шера. Итт шу хьалха 1951-ча шера хьайийлача музея фонде ворхІ бІаь совгІа экспонат мара яцар. Бакъда ха дІа мейода къаьнара помещени къийяла йолаелар экспонаташ дуккагІа хиларга хьежжа. Цхьан дешаца аьлча, музей вІашагІъеллача хана дена музея фонд ялхазза совгІа дегІаенай. ХІанз 4,5 эзар экспонат я музее. Царна юкъе я живописа, прикладной искусства, скульптура, графика тІехдика экспонаташ.

Дукха экспонаташ тІакхнитай музее укх тІеххьарча шерашка. Кердача музее хьокха оттаьча экспонаташка хьажа ухача дукхача наьха теркам чІоагІа тІаозаш я С. Жуковске «Пейзаж», В. Орловске «Лоаман пейзаж», «Залив Уэни-Тат», П. Брюллова «Вид Эльбруса», «Визитера», И. Левитана «Поле» яха я дуккха кхыдола а балхаш. Городашка бахарий теркам, тІаозаргбола экспонаташ я хьокха оттаьраш. Из лекхар кхоачашде хьож музея болхлой дІа-юха лела выставкаш вІаштІехьйоахилга шерра доржадарца а.

Музей вІашагІъеллача шерашка юкъера лаьрхІача цаІ ах миллион саг хиннав музее а цуи дІа-юха лелача выставкашка а хьожаш, хІаьта хІара шера — 150 эзар саг. Цу берригача нахах 700 эзар саг юрташкарча моттигашка, кхайтІарча станашка, хьайбаш леладеча фермашка, лоамашка вІашагІъехкача дІа-юха лелача выставкашка хиннав. Цу цифра хьахьокх зрителашта юкъе из тайпа болх бар мел пайдане да, хІаьта юрташкарча наха искусство езаш а йовзаш а хилар.

Музея болхлой доккхал де йиш йолаш ба. ЦаІ район, цу районашкара цаІ юрт яц музея болхлой ца хулаш (е агитпоездаца, е шоаш вІашагІъехкача дІа-юха лелача выставкашца). ХІаьта цу тайпара выставкаш хІара шера 15—20 вІашагІъеххар цар ханзалца.

Укх тІеххьарча шерашка музее вІашагІъехкача выставкаех эггара дуккагІа наьха теркам тІаозаш, наха дуккагІа езаш яр В. И. Ленина бІаь шу дизара сийна вІашагІъелла выставка. Цу выставкага хьежар 350 эзар саг. Цул совгІа музея Орджоникидзевски станице вІашагІъеллай массаза а болх беш йола филиал. ШоллагІа шу да изобразительни искусства кружок цига болх беш йола. Цунна кулгал деш ва музея воккхагІа вола Іилман болхло Кухтин Александр Александрович.

ЧІоагІа хоттаденнад музея коллектива Нохч-ГІалгІай художникий союзацара бувзамаш. Союза правлене лаьрхІад моттигерча художникий выставка вІаштІехьъяккха. Из дукхача хана дена музея болхлошта дагадоаллаш гІулакх дар. Цу гІулакха къаьстта цхьа зал хьакъоастаьй.

Дика аьттув болаш я музейна енна керда помещени. Иъ зал я тайп-тайпарча тематикагІа выставкаш кийчъе. ХІаьта Грозне керттерча архитектора Я. С. Берковича дика къоастадаьд музея залаш тоаелга. Кораш дІадикъад, хІаьта залашка искусственни освещени яьй, мехка дуккагІча художественни музеяша санна. Сердал шортта я, экспонаташка дика хьожалу.

М. РАШИДОВ.

Итт-цхьайт эзар хьакханна лаьрхІа комплекс хьальеш латт Грозненски района Ленина цІерагІча колхозе. Пятилетка тІеххьарча шера 900 тоннага кхоачаргда цу комплексе доакхха хьакхий дулх.

Комплекса керттера дар да деррига балхаш: доакъар диллар, чура кхо, нувхаш дІаяхар, хьакхарша хий моладар механизмашца деш хилар. ХІанз шиъ саг мара вац 1600 хьакхийна Іуналдеш. Цу гІулакхо торо хилийтар цхьа центнер дулх даккхарга дІадодар дикка лохде. Цул совгІа дикка лакхденнад хьакхаршта дийнахьи буси тІанхета дулх а. Масала хьакханна дийнахьи буси 300—400 грамм дулх тІанхеташ хинадале, хІанз из юкъера лаьрхІача 600—700 граммага дІанхаьчад.

ХІанзалца ерригача комплексах 1600 хьакханна лаьрхІа шиъ помещени мара яцар болх беш. Укх деношка эксплуатаце дІаеннай дийнахьи буси 160 тоннага дІанхоачаш коача доакъар кийчду доакъара цехи керда Іоьнча хурскашта лаьрхІа помещении. Доккха совгІат да из Ленина цІерагІча колхоза хьайбаш леладерашта.

СУРТА ТІА: укх деношка эксплуатаце дІаеннеи хьаеш латтеш хурскашта лаьрхІача комплексах йола шиъ помещени.

С. ХАКИЕВА сурт.

НАЬХА САТЕМ ЛОРАБЕРАШ

Къахьегамен политически хьинар чІоагІа айденна болх бу Нохч-ГІалгІай АССР чурча гІулакхий Министерства Наурски отдела болхлоша укх шера. Цар массане а дика кхетаду КПСС XXIV съездо милице болхлошта хьалхашка оттадаь бехктокхаме декхараш.

«Общественни порядок толхаяь цхьаккха моттиг ма хийла, хІара болхлочо ший декхараш цІена кхоачашдолда», — цу тайпара девиз а йолаш лел хІанз отдела болхлошта юкъера социалистически яхь. Цар къахьегама дисциплина лаккъяра чІоагІа уйла тІайохийт кулгалхоша.

Из бахьан долаш районе дикка кІезигагІа ду зуламаш, отдела болх тоабеннаб. Из бакъду отдела 15 болхлочоа, вешта аьлча хІара кхоалагІчоа, республика чурча гІулакхий Министерстван отдела кулгалхошен баркал кхайкадаь хиларо.

Белгалбаьхараштa юкъе ба БХСС воккхагІвола инспектор Х. Идрисов, БХСС инспектораш Ю. Хазбулатов, Д. Белецкий, Н. Короткий, кхыбараш. Укх шера хьалхарча 6 бетта Министерстве хьалхара моттиг яьккхай тха отдела следовательски группа. Цу группа членаша хоадамболлаш дола гІулакхаш чакхдахар бахьан долаш июнь бетта паччахьалкхенна юха деннад бокъо йоацаш нийца хинна 28 эзар сома маьха тха, хьагучадаьккхад массехк чІоагІа кхераме зулам.

Общественни порядоки социалистически законности телхаерашца машар боацаш къовсам лоаттабу отдела болхлоша У. Дендиева, А. Асхабова, А. Исмаилова, Л. Хантаева.

Из деррига а отдела личии состава юкъе беш болча политико-кхетам балхах хьахиннад. Цу гІулакха пайда эц партийни собранеех, оперативни совещанеех, районерча массехк организаце кулгалхоша, республикерча цІи хезача нахаца вІашагІбеттабаларах. Масала, тха болхлой вІашагІкхийттаб КПСС райкома секретаращца, райисполкома председателаца, КПСС XXIV съезда делегаташца, Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен пединститута Іилман балха волча проректораца, физико - математически Іилмай кандидатаца Х. И. Ибрагимовца, кхычарца. Отдела болхлоша керда, доккхагІдола социалистически декхараш тІайицад, хІаьта хІанз - уж толаме кхоачашдара къовсам а лоаттабу.

Политико-кхетама балха керда формаш лохаш да тхо хІанз. Тхоай болхлой кхетами уйлеи хар духьа царна юкъе социологически анкета йоаржаяьй. Цу тІа оттадаьча хаттараша массе оагІорахьара чулоац къахьегам, салоІам, дешар. Анкета йоржаяьй районе бахача наха юкъе а. Участкови инспекторий балха хьакъехьа шоашта хетар ала йиш хургья парга.

Цу анкеташа тхона новкъостал дергда тхоай болхлой бовзара, цар уйла дуккагІа сецций, хьинар меллад хара.

Тха отдела болхлоша даим къовсам лоаттабу КПСС ЦК ноябрьски (1968 ш.) Пленума соцами КПСС XXIV съезда решенеши кхоачашъяр духьа.

Х. ДИКАЕВ,
политико - кхетама балха Наурски РОВД начальника заместитель.

ЖЕНСОВЕТ БОЛХ БЕШ Я

ЧІоагІа раьза ба «Дружба» яхача колхозера къахьегамхой шоай юртарча женсовета. Женсовете болх беш 10 кхалсаг я. Царна юкъе ба коммунисташ а, парте боацараш а, къона маьхкарий, ха яха кхалнах. Тайп-тайпара я цар профессеш, бакъда массане уйлаш цхьан тайпара я: наха эшача метте гІо де, пайдане хила. Цудухьа раьза ба царна юртахой а. 1969 шера из женсовет хоржача хана дукха дар ца кхеташ, къоастаде дезаш дола дешаш. Керттера дар белгал а доаккхаш, балха план а оттаяь дІаболабир цар шоай болх. Женсовето ший бехктокхамера гІулакх лоархІ колхозе болх беш болча кхалнаьха къахьегама активность ца хаддаш лакха лоаттаяр, царна эшаш дола гІо дар. Доккха новкъостал ду ноаношта Димаева Хасра председатель йолча цу женсовето бераш кхедеча, кхалнаьха бокъонаш телха е гІертачарца къовсам лоаттабу.

Дукха ха йоацаш женсовета аргІанара заседани хилар. Цар дийцар мишта кхоачашду всеобуча закон, бераш дола кхалнах балха дІанийсбара гІулакх. Из заседани чакхйоаллаш хьачуьйлар колхозе болх беш йола Эскиева Марьям.

— Шугара новкъостал деха енай со, — аьлар цо наІарагІ хьачуйоаллашехьа. — марацарабарт нийгІа, чІоагІа цатоам латт тха цІагІа, хІаьта тха хьалкхеде дезаш ялх бер а да.

Цу гІулакха оарцагІъяьлар женсовет ХІанз дезал барт тайна бахаш ба.

Къаьстта ала безам ба са женсовета председатела Димаева Хасрах. Итт шу даьнад цо из общественни гІулакх шийна тІаийца.

Женсовета членаша цахаддаш теркам тІа лоаттабу социалистически декхараш кхоачашдара а. Берий яслеши бешамаши болх дикагІа бара эшараш вІаштІехьдоах, кхалнаьха цІагІарча хьалашка, цар салоІамга а хьож уж. Царна хов производстве хьалха латтараш малагІаш ба, балха толамаш доахачарна совгІаташ телийтара бІарг кхоаб.

Нагахьа санна колхоза правлени йиц лойя дагадохийт царна къа дика хьегаш болча кхалнаьха сий лакха лоатаде дезалга.

Иштта вІаштІехьбаьккхача балхах боала пайда бІаргагуш ба. Паччахьелкхенга свекла йоххара план кхоачашъяьй колхозо.

Ала дезаш да шекара свекла дІаювш а хьаоахкаш а къахьегараш керттерча даькъе кхалнах хилар.

Укх тІеххьарча шерашка саг йодача-йоагІача, дезалий бокъонаш телхаеш моттиг хиннаяц тха юрташка. Урдув доахилга дІадоалаш латт ала йиш я. Женсовето бІарг тІалоаттабу ха яланза бола мехкарий маьре ухийтаргбоацаш. Уж каст-каста хул школе, берий дешарга, цар дисциплинага хьож.

Женсовето ший болх партийни организацеца, колхоза правленеца цхьана вІаштІехьбоаккхаш лелабу. Цар шоайла дага а баьнна вІашагІъеллар укх шера комсомольски-кагирхой бригада. Бригадана керте латт женсовета член, комсомолка Г. Магомадова.

Бицбенна бац женсовета хьаьнала къа а хьийга пенсе баха кхалнах. Царна хІара шера боагабе кІора, дахча Іалашде гІо ду, гурахь пенсионеркашта цхьацца бІаь килограмм кІа лу.

ХІанз женсовета членаш уйла еш ба КПСС ЦК соцам кхоачаш а беш социалистически яхь дикагІа шоай колхозе вІаштІехьъяккхара.

В. АСТАХОВ,
КПСС Гудермесски горкома инструктор.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ДЕРРИГАЧА ХАЛКЪИЙ ЮКЪАРА ЦІЕЙ

Доазол дехьарча кепайоазоно, дунен информационни агентстваша, дуккхача мехкий радиоси телевиденеи шерра хьа а кхайкаду, дашха а доаш Москве Сийлахьйоккхача Октябрьски социалистически революце 54 шу дизар дездар.

БЕРЛИН. «КПСС XXIV съезд дег чу а латташ Сийлахь-боккхача Октябра шу дизар дездеш да советски халкъ». «1971 шу адамий исторе чухь овлангара эргало хинна ха я» — керте гІолла даьча цу тайпарча йоазошта кІал ГДР газеташа кепатехай Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 54 шу дизара хетаяь съездий Кремлевски Дворецe хиннача торжественни заседанех йола отчеташ.

Передовойи редакционний статьяш тІа газеташа белгалбоах Сийлахь-боккхача Октябра деррига дунен - исторически лоархІам.

ГДР миллионаш болча радиоладувгІархошен телехьежарашен чІоагІа уйла тІаяхийта ла а дийгІар, хьежа а хьийжар Шеча майдан гІа хиннача тІема парадахи къахьегамхой демонстрацехи лаьца духхьал Москвера еча передачашка.

СОФИЯ. Болгарски городашкея юрташкея цІей дезду манифестацеш дІайолаялале хьалххагІа миллионаш бола болгарски граждаташ телевизорашка гІолла чІоагІа сакъердалуш хьийжар Москве хиннача октябрьски торжествешка, Шеча майдан тІа хиннача тІема парадаген къахьегамхой демонстрацеген.

Москве хиннача къахьегамхой демонстрацe къаьгга хьахьеккхар, белгалдаьккхар Софийски радиос, КПСС-ен халкъен йохаргйоаца цхьоагІо, ерригача советски общества социально-политически идейни цхьоагІо, шоаш лаьрхІача наькъаца йола. КПСС XXIV съездо оттаяь машара программа кхоачашъяра тІаерзаяь КПСС-ен паччахьалкхени политика чІоагІа хьаллоацаш хилар.

ПАРИЖ. «Советски наха карагІдаьннарий хьакъехьа дувцаш долча дуккхача транспаранташа ега я. Шle майда. Мавзолейна духхьал ГУМ-а хьалхашкарча оагІоца — В. И. Ленина доккха портрет. Вокха оагІорахьа Сийлахь-боккха Кремлевски пен бега йоахк СССР-ен 15 союзни республикан гербаш», — Франс Пресса агентства корреспондента иштта язъю 7 ноябрера Шle майда. Агентства хоам бу, Москве хиннача тІема парадах, массаза а санна Шеча майдан тІа СССР оборона министра Советски Союза Маршала А. А. Гречкое даьча къамаьлах, къахьегамхой викалий демонстрацех.

ВАРШАВА. Миллионаш поляхкаш хьийжар Москве Шеча майдан тІа хиннача тІема парадаген къахьегамхой цІей дездеш йолча демонстрацеген.

Комментатораша шоай репортажашка белгалдаьхад Октябра 54 шу дизара накъадоагІаш советски халкъо даьха доккхий толамаш.

ПРАГА. Духхьал Шеча майдан тІара трансляци йир Пражски телевиденеи радиоси. Прагеи ерригa Чехословакеи хьожаш а ладувгІаш а хилар Советски Союза столицага.

ТІема парад шоаш ювцаш, чехословацки комментатораша белгалдоакх, Советски Эскар Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхений герзашцарча низий керттера дакъа, социалистически лагера мехкаш маьрша дегІаахара бола боккха тешам, деррига дунен тІа машар лоаттабаран чІогІбаран лоархІаме фактор хилар.

БУДАПЕШТ. Москве хиннача тІема параде СССР оборона министра къамаьл ше хьакххайкадеш Венгерски радиос белгалдаьккхар, КПСС XXIV съездо оттаьча машар бокъонца лорабарен дунен халкъашта юкъера кхерамзле чІоагъярен программага хьежжа Коммунистически партеи Советски паччахьалкхенои коммунизм хьалъяра аьттув бола хьалаш Іалашдара тІаберзабаь, никъ лерраагІен тІагІерттаи чакхбоахаш, империалистически агрессе политикана духьала, халкъий кортамукъален къовсам хьаллацар духьа хоадам боллаш къовсам лоаттабеш хилар.

Венгерски радиоси телевиденея йизза репортаж хьаккхайкаяьй Шеча майдан тІа хиннача тІема парадахи къахьегамхой демонстрацехи.

БУХАРЕСТ. Миллионаш бола румынски телехьежараш чІоагІа сакъердалуш хьийжаб советски столице хиннача парадаген къахьегамхой демонстрацеген. ГІадбаха тІаийцар укхаза СССР оборона министра Советски Союза Маршала А. А. Гречкое шоайла, доттагІал долаш йолча социалистически паччахьалкхений политически цхьана леладу гІулакхаш тІа-тІа дуккагІа чІоагІлуш хиларах, Советски паччхьалкхен машар безаш йола арахьара политически акцеш дерригача прогрессивни адамий хьашташ маяххара хиларах аьнна дешаш.

БІАРГАШ ДОВШ ЛАТТ А. ДЭВИСА

ПАРИЖ. (ТАСС). Низткъа мара сердал ца хиларо, даа хІама во хиларо, медицински гІулакх кхоачамбоацаш хиларо тІа-тІа дуккагІа чІоагІду Анджела Дэвиса бІаргашта хинна лазар, хІаьта из бахьан долаш бІаргаш дов тарлу къонахчал долча американски патриотка. Сан -Францискера цу хьакъехьа хоам бу «Юманите» газета къаьсттача корреспондента Ж.-К. Алланика. Набахтен хьакимаша, язду цо, кораш доацача, сердало чу ца йоагІача камера чу йоллаю Анджела Дэвис. Шийдаьшка дахьийтача цхьан письмо тІа, язду Ж.-К. Алланика, Анджелас хоамбора 85 дийнахь набахтен коа араялийцаяц ше, яхаш. Лоро цунна язъеш йола молхаш геттара гоайня, набахтен начальникагара къаьстта мукъа хилча мара лац.

«Юманите» корреспонденто белгалдоакх, набахтен хьакимаша из долла хІама ду шоашта ховшехьа, Анджела Дэвиса лоІам кагбар духьа, яхаш.

КЪУЛБЕХЬЕН ВЬЕТНАМ. Халкъа кортамукъален герзашцарча низий доакъош массе метте американо - сайгонски бІун позицешта атака еш да.

СУРТА ТІА: НВСО бІухоша моастагІчун вертолеташта дов ду.

ВИА—ТАСС сурт.

МОЛДАВСКИ ССР. Кишиневски совхоза - училища кхашка тохкаш я комсаш чуийю керда комбайн. ТІехьаюзза из машен — СССР-ен, Болгарен, Венгрен специалисташа («Агромаш» объединени) цхьана хьийгача къих хьахиннар. Тохкам беча хана гучдаьнначох, сменагІа цхьан гектара тІара комсаш чуэц комбайно. Иззамиссел болх кулгаша беш хилча ткъо гаргга саг эшаргвар.

Технически сортех йола комсаш чуэца лаьрхІача машена балха принцип чІоагІа, секунде 100 — 120 метр сухалца чуувзача феца комсий гайдолгаш чуувзарах латт. Комсий гаьнаш къаьстта нийсъяь лоаттае эшац пневматически гІончана. Чуэца йолаяла массехк ди эшаш лохе гаьнех доалла гІа дІадаккха мара дезаш дефолиаце способагІа.

СССР юрта боахама машиностроене Министерства ГСКБ опытни заводе кийчъяьча машенашта тохкам бу Российски Федерацe къулбехье, Крыме, Грузе, Болгаре, Венгре.

СУРТА ТІА: хьагулъяь комсаш комбайна бункера чу чутовсаш латт.

Е. ДРАЙШНЕРА сурт.
ТАСС фотохроника.

БЕРАШТА ДІАДЕННА ДОГ

Лоамарча готтача наькъа такилгагІа бІаьхха хоза мугІ баь болх туристаш-дешархой. Нохч-ГІалгІайчен Іалам довзаш ба уж. Сийна ша тІаулла лоамаш гарга а доаладеш хьалбоалаш латт малх. Отрядаца ва 25-ча Грозненски юкъерча школера 60 дешархо. ТІорми ги а боаллаш хьалхаяьнна йода лакхача дегІара, гІов - сибат дола, корта кІайбенна кхалсаг. Из шоашца хиларах гІадваха ва массава а. Цудухьа каст-каста хоз: «Мария Прохоровна, хьажал мел кІоарга ба шув! Мария Прохоровна, сона ракушка корамьй. Тамаш я укхаза форд хиннабеце». ХІаранена хов, эшшаш дола жоп шийна хургдолга. Цунга ше ховставайта гІерт хІаравар. Из я гор. Грознерча № 25 йолча юкъерча школа исторе хьехархо Мария Прохоровна Мишина.

ТІом болабеннача хана Ленинграде студентка хиннай из. Заводе болх баьб, блокада лайнай, Советски Эскарца цхьана Берлине кхаччалца яхай. ХІанз, лоам йийзача цІера хьалхашка сатийнача оазаца дувц цо шийна бІаргадайнараш, къонахчали денали берий дегашка а доссадеш.

Бераша ладувгІаш, тІа-тІа дуккагІа доккхал деш бІарахьежар цунна. «ТІаккха, тІаккха, Мария Прохоровна!» — дехар ду эггара сатем боацашагІа болча Іабдурашидеи Султанеи Мария Прохоровна сихлац. ДІадаха хІамаш дага а ухаш 60 сага маьхк оаташ йоаллар из доаржадаь Іотессача палатка тІа. Массава а бІарахьеж цІера алапо сийрдадаьхача цун кулгашта...

Ший къамаьл, юххера а школана тІадоаладир цо, хІаьта цунна бераша шоай дегаш а делл хьа, шоашта дагалаттараш дувц, хІанз укх сахьата йоккха йоаца шоай наха новкъостал дара опыт ювц. Шийх доккха иразд долаш йола саг хетаргья цунна, нагахьа санна тешамеи наха новкъостал де кийча болаши уж хьалкхуйя.

Мария Прохоровна Мишина хІанз пенсе, ший бокъонагІа салоІаш я. Цхьабакъда школацара бувзам хоадабац цо. Из юкъе йоацаш хилац е походаш а е экскурсаш а, е тІемен къахьегамен ветеранашца сакъердаме вІашагІкхетар а. Из ше я ала йиш я дийна истори. Цун накха хозбу паччахьалкхен дуккхача совгІаташа. ТІем тІа белгалъяларах тийнна а маьршача къахьегама толамех тийнна а да уж совгІаташ.

Хьай оптимизмагІа нах цецбувлаш хилча, хьай могашле лорае, аьнна шийга аьлча Максим Горьке дешашца жоп лу цо: «Наха хьо веце, хьох фу дергда?». Воспитатела эггара сий дола декхар да бераш хІама ха, довза, цуца сакъердам хила Іоямадар. Цу декхарах тІехдика лоархІаю Мишина Мария Прохоровна.

Б. ДЕМЕНТЬЕВСКИЙ.

ХАОТТАМ

Тахан республике гІоллен Грозне хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан, а йоацаш, делкъийга кхаччалца йолча юкъагІа цхьацца йолча моттигашка дохк доаллаш, малхбоалехьара гІаьххьача боараме мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гІолла 8—13, Грозне 9—12 градус йІовхал йолаш хила а тарлу. ДІахорча шин дени шин буси хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьаццайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара гІийло мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсашка I градус шелалгара 4 градус йІовхалга кхоачаши деношка 8—13 градус йоІвхал йолаши хила а тарлу.

Метеостанци.

Редактор **М. К. ЛЬЯНОВ.**

ХЬАЖА

ТЕЛЕВИДЕНИ
11 ноябрь

10.00 — Передачай программа. 10.05 — Кердадараш. 10.15 — «КІай бийсаш» яха художественни фильм. 11.50—Эрмалой ССР Октембериански районин культура ЦІен хьалхарий ансамбла концерт. 12.20 — Дешархошта «Дошо шайба» яхача клуб приз яьккха ловзар. 12.45 — Кердадараш. 17.00 — Передачай программа. 17.05 —Телевизионни кердадараш (нохчий, эрсий меттала) 17.30 — Миллионий ленински университет. Партех йола беседа. 18.00—Юртбоахама знаней школа. Колхозни совхозни производства экономика. 18.15 —Дунен халкъашта юкъера обозрени. 18.30 — Достоевски ваь 150 шу дизара хетаяь торжественни заседании концерти. Советски Союза Доккхача театрера трансляци. 21.00 — Хоккеях йола СССР чемпионат. 21.45 — «Ха». Информационни программа. 22.15 — Интервидени. ДІахьокх оаха лауреаташ. 23.05 — Кердадараш. Передачай программа.

РАДИО

6.30 — «Юртара вахар» (гІалгІай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Хаоттам. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — «Дикача а воча а оамалех къамаьл дергда ваь» яха беседа. (нохчий меттала). 8.40 — Концерт (эрсий меттала) 9.00 — Москва. 9.30 — Юрта боахама болхлошта дола концерт (гІалгІай меттала). 10.00 — Москва. 16.00 — «Къона тІехье» (нохчий меттала). 16.15 —«Вай яиз доттагІалца ба» яха беседа (гІалгІай меттала). 16.30 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (гІалгІай меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.27 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 18.40 — Москва.

12 ноябрь
ТЕЛЕВИДЕНИ

10.00 — Передачай программа. 10.05 — Кердадараш. 10.15 — Дешархошта. Пионераш. 10.45 — «Шозза велакъажар» яха художественни фильм. 11.45 — Пионерий Хмельницке Двореца «Подоляничок» яхача халхарий ансамбла концерт. 12.15 — Шун письмоех. 12.30 — Кердадараш. 16.45 — Передачай программа. 16.50 — Кердадараш. 17.00 — «Котале». Москва-Турпала лораяра 30 шу дизара хетадаь телевизионни альманах. Передача ю Советски Союза шозза турпала эскара инарала Батова. 17.30 — Футболах йола СССР чемпионат. Тбилисера трансляци. 19.00— Колхозхой Устав гІулакх деш да (нохчий меттала). 19.15 — Телевизионни кердадараш (гІалгІай, эрсий меттала). 19.35 — Хоамаш, реклама. 19.40 — «Къоал» яха художественни фильм (хьалхара сери). 20.45 — «Ха». Информационни программа. 21.15 — «Къоал» яха художественни фильм (шоллагІа сери). 22.20 — Чайковске цІерагІча дунен халкъашта юкъерча конкурса лауреата Нестеренкой концерт. 23.10 — Кердадараш. Передачай программа.

РАДИО

6.30 — «Юрта Іуйре» (эрсий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Хаоттам. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненски рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — «Лакхера совгІат деннар» яха очерк (гІалгІай меттала). 8.40 — «Юрта депутат» яха корреспонденци (нохчий меттала). 9.00 — Москва. 9.15 — «Музыкальни жанраши формаши» яха передача (нохчий меттала) 10.00 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — «Евлоевас дІалокха гІалгІай ашараш» яха музыкальни передача (гІалгІай меттала). 16.30 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (эрсий меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.27 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 18.40 — Москва.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный-51, 364051, Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам.— 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культуран, промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный-51, 364051, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны; редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни культуры и промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства—3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции. 7/84.

СФ05256. Заказ № 973